

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KARA ACI

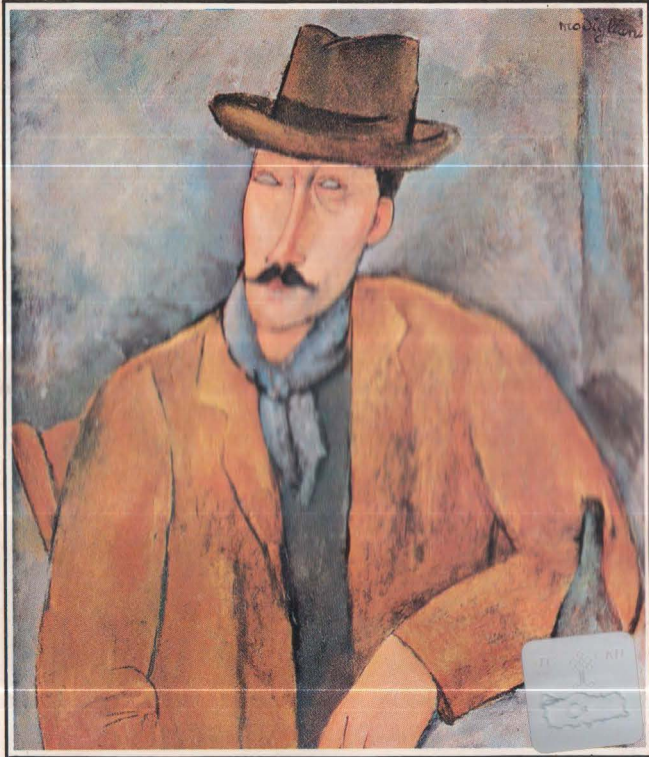
Nina Berberova

KARA ACI

Nina Berberova

CAN

Türkçesi

ZEHRA GENCOSMAN

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

KARA ACI

Nina Berberova

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

**Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevi'nde basıldı. (1991)**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

KARA ACI

Nina Berberova

ROMAN

Türkçesi
ZEHRA GENCOSMAN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Bâbıâli Cad. Sıhhiye Apt. No. 19 Kat 2 Cağaloğlu-İstanbul

Telefon: 528 61 13 Faks: 513 51 88

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Özgün adı
Le Mal Noir

ISBN 975.510.262-0

© Actes Sud / Onk Ajans Ltd. Şti. / Can Yayınları (1991)
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

BİR

Küpeler dokuz yıldan bu yana Emniyet Sandığı'nda duruyordu. Bu arada dünya, dönüşünü sürdürmüş, kimileri, insanların gözünü kamaştıran, kimileri de onları derinden sarsan çeşitli olaylar birbirini izlemişti. Küpeler, numaralı kutularında uyukluyordu. Bu dokuz yıl içinde onların faizlerini ödemiştım. İnsan, parasını bankaya yatırdığında, hiç olmazsa, o paranın uyumadığını, kapitalist kargaşasının içinde bir süre kaybolduğunu ama, gereksiniminiz olduğu anda yeniden ortaya çıktığını bilir. Buna karşın, küpeler, eski giysiler, gramofonlar, gümüşler uyur ve faizlerini ödemeyi kestiğimiz anda, ebediyen yok olurlar.

Paris Emniyet Sandığı, dünyanın en korkunç yerlerinden biridir. Gri renkli duvarlar, dezenfekte edilmiş odalar, iki sıra tahta banklar. Herkes, orada, birbirinin ne yaptığını bilir. Eşya, gri gömlekli bir görevliye teslim edilir, o size bir numara verir, birkaç dakika sonra da sizi çağırırlar:

– Yirmi üç numara! Yedi yüz frank!

Size yedi yüz frank ödünç verirler. Onu gişeden gidip almanız gerekir, ancak bu miktar gerçekten yeterinden azsa, eşyanızı geri vermelerini istersiniz. Artık çıkıp gitmekten başka çareniz kalmamıştır. Ama nereye?

Mücevherler için, kimi kez, biraz daha fazla

istemeyi deneyebilirsiniz. Mücevherlerden kasıt, altın, platin ve pırlantadır. Yakutlar, zümrütler ve safirler renkli taş sayılır. İncilere gelince, onların karşılığında hiçbir şey verilmez, çünkü sahiplerinden uzak kalınca ölür inciler.

Bankların üzerinde sıkışıp kalmış insanlar, yargının verilmesini beklerler. Dokuz yıl önce ben de orada, dört eski çarşafına hiçbir şey verilmeyen bir kadınla, sivri sakalıyla Lenin'e benzeyen bir adamın arasındaydım. Adam eski bir kitap getirmiş, karşılığında, ona iki yüz frank önermişlerdi. Bu kitabın 1747 baskısı olduğunu anlatmaya çalışıyordu adam.

– Evet mi hayır mı? diye böğürdü görevli.

O da:

– Peki, dedi.

Küpeler umutlarımı boşa çıkarmamıştı. Herbirinin iri bir düğme büyüklüğünde, tümüyle saydam birer pırlanta vardı ortalarında. Emniyet Sandığında bir eşyanın gerçek değerinin üçte birine yakın bir para verilir. O bana sık sık, küpeler satılırsa iki kişinin bunların parasıyla altı ay yaşayabileceğini söylerdi. Tek başıma bir yıl idare edebilirdim.

Para daha o gün bitti. Cenaze ve hastane masraflarını ödedim, son yapılan iki kan naklinin dışında. Küçük kol saatini satmak zorunda kaldım. Satın alan kuyumcu bana bir hafta sonra yeniden uğramamı söyledi.

– Uygun fiyata satarsam, biraz daha fazla

para alabilirsiniz, demişti.

Yeniden uğradığımda, bana:

– Size daha yüzde on borçluyum, dedi. Onu dün iyi bir paraya sattım. Hiçbir zaman yüzde yirmiden fazla kâr almam. Bu benim ilkemdir, dedi.

Ona teşekkür ettim.

– İlkeleri severim, diye ekledi, utangaç bir gülümsemeyle. Onları alaya alanlar da var, tabii. Bence, ilkesiz bir yaşam düpedüz pis bir şey.

Bu dokuz yıl önceydi; o günden bu yana, rehindeki eşyayı kurtaracak parayı hiçbir zaman bulamadım. Şimdilerde, yerimden kıpırdamaya ve Amerika'ya gitmeye karar vermiştim. Gözüpek biri değilim ama bu iş ya şimdi olurdu ya da hiçbir zaman. Bu yaşam tarzı böyle sürüp gide mezdi, değişmesi gerekti – küpeler sayesinde. Vizemi bir hafta önce almış ve gemideki yerimi ayırtmışım bile. Şimdi biletimi almak ve yerleşmek için paraya gereksinimim vardı. Çözüm, küpeleri satmaktan geçiyordu. Santimi santimine her şeyi hesaplamıştım. Gecelerimi elde kalem geçirmekten pek hoşlanmıyordum ama herkes bir yerde buna zorunluydu; ben de kuraldışı olamazdım. Bu küçük aritmetik işlemi, belki bir gereklilikten kaynaklanıyordu: Kendi kendini tanımak.

Küpeleri satabilmek için her şeyden önce onları rehinden kurtarmak gerekiyordu. Tabii, bunu ben kendim yapamazdım. Yeniden kuyum-

cuya gittim. Adam makbuzu dikkatle inceledi.

–Evet, daha önce de bu tür işler yaptım, dedi, yarın sabah küpelerinizi rehinden kurtarıyorum. Emniyet Sandığında genellikle bir objenin değerinin üçte birini verirler. Sanırım, onları iyi paraya satarız. Yarın öğle üzeri gelin.

Ertesi gün kuyumcuya uğradım. Dükkân boştu, ama atölyeyle dükkânı birbirinden ayıran perdenin arkasında birinin varlığını hissettim. Öksürdüm, sonra vitrindeki yüzükleri ve broşları incelemeye koyuldum. Dörtbir yandan büyük, küçük bir yığın saatin tik-takları duyuluyordu.

Kuyumcu, elinde beyaz ipekle kaplı kadife bir kutuyla içeri girdi.

–Size kötü bir haberim var, dedi. Bilmiş olsaydım, bu işle asla ilgilenmezdim. Taşlardan bir tanesinin hiçbir değeri yok. Kapkara. Alın, kendiniz bakın.

Gözümün altına kocaman bir büyüteç tuttu. Ben de kutunun üzerine eğildim. Kapkara taşı incelerken, sanki toprak ayağımın altında oynadı, yarıldı ve beni yuttu; San Fransisco, Mesina, Lizbon üzerime yığıldı... Belleğimin bir köşesinde kalmış eski filmlerden sahnelerdi bunlar, kuşkusuz.

–Bu, dokuz yılda olmuş olamaz. Böyle bir tahribat ancak bir milyon yılda meydana gelir, dedi kuyumcu. Sesinde biraz hüznün vardı. Kır saçlı başını öne eğmişti. Böyle bir hataya nasıl düştüklerini anlamıyorum. Asla yanılmayan bir uzmanları var. Acaba taşlardan yalnız bir tanesi-

ni mi inceledi? Rehin parasını çıkartabilirseniz, şanslı sayılırsınız, bana olan borcunuzu ödemeniz için. Ben, onları satamam.

– Satamaz mısınız? Peki, kim satabilir?

– Düşüneceğiz. Bir çıkmazdasınız.

– Parayı ne zaman istiyorsunuz?

Gözlüklerinin üzerinden bana baktı.

– Kendinizi benim yerime koyun, dedi, kararlı sesiyle, bu parayı ben cebimden verdim. Bir riske girmiş oluyorum, siz belki bir daha gelmeyebilirsiniz.

Bir telefon rehberi getirip önüme koydu, ben de deli gibi yapraklarını çevirmeye başladım; bana salık verdiği kuyumcuların adreslerini arıyordum.

– En çok kim veriyorsa, ona satın, dedi. Oghinson var. O kimi zaman iyi para verir.

– Oghinson... *O*... Yaprakları çevirip duruyordum, kafam iyice karışmıştı. Ne garip, *M* harfinden sonra doğru *N* harfine geçiliyordu; *O* harfi yoktu.

– *O* harfi, *N*'den sonra gelir, dedi, sabırla.

– *N*'den sonra *P* geliyor, diye homurdandım. Bu rehberde *O* harfi yok. Herhalde, o sayfalar koparılmış olmalı.

– Olanaksız, dedi, üzgün bir tavırla. *O* harfi her zaman vardı.

– *P* harfinden önce mi, sonra mı?

– *N* harfinden hemen sonrasına bakın! diye bağırdı, birden korku içinde.

Oghinson'u buldum. Bu, bizi rahatlattı.

– Sizin yerinizde olsam, Emniyet Sandığına döner ve küpeleri aynı paraya rehin etmeye çalışırdım, dedi.

Verdiği öğüt için ona teşekkür ettim ve büyüteci yeniden gözüme yapıştırdım. Milyonlarca yıl. Kararan pırlanta. Altın montürünün içinde taş sapasağlam duruyordu.

– Umarım, dedi kuyumcu, taşı değiştirmiş olmamdan kuşkulanmıyorsunuz?

– Aklıma bile gelmedi.

– Bu alçakça bir şey olurdu, dedi, dükkânın köşesine doğru giderek. Benim ilkelerim var, biliyorsunuz!

– Size yemin ederim, böyle bir düşünce aklımdan köşesinden bile geçmedi.

– Size inanıyorum. Emniyet Sandığında da böyle bir şeyi yapmaları söz konusu değil. Kutuyu derhal mühürlerler ve kimse ona el süremez. Bakıştık.

– Bilirsiniz hayatta açıklanması olanaksız şeyler vardır, yanıtlanması olanaksız sorular. Birinde, yazı masamın üzerinde duran değerli, hem de çok değerli bir mektubu çalmıştı birisi. Ben odadaydım, kimsenin de içeri girdiğini görmedim. Mektup bir daha bulunamadı. Evet, düşündükçe, uzmanın her iki taşı da incelediğinden eminim. Nasıl gözünden kaçtığını anlayamıyorum.

Mesina, Lizbon ve O harfi yok olmuştu! Bütün bunlar bir karabasandı! Sabahleyin her şey ne denli basit görünmüştü. Şimdi ise, yolculu-

ğum anlaşılmaz bir çıkmaza girmişti. Ama her dakika ayrı bir değer taşıyordu. Kutuyu bir mendile sardım.

– Onu yitirmeyin, dedi kuyumcu ve parayı bugün getirin, çok rica ederim.

Emniyet Sandığına döndüm. Bu pis yer, insan sesleriyle uğulduyordu. Bana bir numara verdiler – altmış dört – ben de dizlerinin üzerine eski bir örtüyü sermiş ve artık nereye gideceğini şaşırılmış bir kadınla, çok genç olmayan, düzgün giyimli, Çar II. Nikola’ya benzeyen bir adamın arasına oturdum. Elinde bağadan yapılmış bir yelpaze vardı. Dünyada bundan daha kötü bir yer olamaz diye düşündüm.

– Altmış dört! diye seslendiler gişeden.

Bu kez, her iki taşı da görmüşler ve bana daha önceki paranın yarısını öneriyorlardı.

– Bunda bir yanlışlık var, dedim; altüst olmuşum. Bu küpeler bu sabah rehinden çıkarıldı. O zaman, iki katı değerindeydi!

Gri önlüklü adam bana bir an baktı, bölmenin arkasında gözden yitti, sonra yeniden kutuya doğru yöneldi.

– Bu, bir taşın değeri, dedi. Gözünün birinde katarakt olduğunu farkettim. Ötekinin hiçbir değeri yok. Onu geri alabilirsiniz.

Gözleri için de aynı şey geçerliydi: İkisinden birinin hiçbir değeri yoktu.

Koridordan geçtim, merdivenden indim, avluya çıktım. O gün, beş ya da altı kuyumcuya daha uğradım. Hepsi de taşların ancak bir tanesini

almaya razı oluyorlar ve bana borcumu ödeme-ye yeterli parayı vermiyorlardı. Oghinson'u, kuyumcu dükkânında değil de evinde bulduğum-da, saat neredeyse altıya geliyordu. Bir kadın, zinciri kaldırmadan, kapıyı araladı.

– Kimsiniz?

Yanıtlamadım.

– Sizi kim yolladı?

Açıkladım. Ayaklarını sürüyerek uzaklaştı. Bitmek bilmeyen bir dakika sonunda, kapı açıldı ve beni karanlık ve uzun bir sofadan geçire-rek, karanlık ve uzun bir çalışma odasına götür-düler. Orada, boş ve cilâlı bir çalışma masasının arkasında iriyarı, kocaman bir adam oturuyor-du. Tam tepesinde, pencereye yakın bir kafesin içinde iki kanarya ötüşüp duruyordu.

Kocaman, soluk, yaşlı, kımıltısız görünümü, bir mermer blokunu andırır biçimde, masanın parlak yüzeyine yansıyor-du.

– Bunlar için ne istiyorsunuz? diye sordu, taşları inceledikten sonra. Yalnız bilekleri hare-ket ediyordu. Borcumun toplamını söyledim. Bana baktı, ama beni görmüyordu, sanki.

– Bir taş için bu miktar çok fazla, dedi. Bu-nu bir yüzüğe monte etmek gerekir. Ötekini is-temem.

Ortalığı sessizlik kapladı.

Kanaryalar kafeslerini sallıyorlardı. Kapalı pencerelerden, şokağın gürültüsü sızıyordu. Toz ve tütün kokusu ortalığı sarmıştı. Gerilim yüzün-den içim tir tir titriyordu. Küpeleri yeniden ince-

ledi.

– Tâ başından beri bu taş lânetliymiş, dedi yavaşça. Daha insanoğlu dünyada yokken hastalık ona yapacağını yapmış.

Soluğum kesilmişti.

– Yine de kabul ediyorum. Düşüncemi değiştirdim; ikinci taşı da alıyorum.

Cüzdanını çıkardı ve banknotları saydı. Giderken, yüksek sesle:

– Hoşça kalın! dedim.

Ama yanıtlamadı. Sokakta, birkaç saniye şokun etkisi altında kaldım. Mesina ve Lizbon, başımın üzerinden uçup gitmişti... Parayı kuyumcuya götürüp verdim, sonra, aç ve bitkin evime döndüm, kendimi yatağın üzerine bırakarak, günbatımına dek öylece kaldım. Birisi bana bir bomba sağlamış olsaydı, kime atardım, acaba? İlk kuyumcuya mı? İkinciye mi? Gri önlüklü adama mı? Bay Oghinson'a mı? Yoksa Emniyet Sandığındaki uzmana mı? Yok hayır, onu o dezenfektan kokan, girişinde, Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik yazılı olan o korkunç salona doğru fırlatırdım. Belli bir işi olmayan, kapı komşum Michel Néron, koşullar ne olursa olsun, Rusların her zaman başlarını belâdan kurtardıklarını ileri sürer, akıl almaz şansları olduğunu söyler. Gecenin geç saatinde, beni görmeye geldiğinde:

– Neredeymiş bu çılgınca şansımız, diye bağırdım. Nerede? Bunu bilmek isterdim.

Tabii, yanıtlamadı. Kendisine bağırlımasından da nefret ettiği için, omuzlarını kaldırarak,

hiçbir şey söylemeden çekip gitti.

Ertesi gün cumartesiydi. Düşünmek için pazar günü vardı. Elimdeki tüm eşyayı, birilerine verecek yerde satacak olsam bana gerekli olan paranın ancak bir çeyreğini elde edebilirdim. Hesaplara dalmanın hiçbir gereği yoktu. Geri kalanı nereden bulacaktım? Elimdeki eşyanın hepsini gözden geçirdim. Kendimi her şeyden yoksun bıraksam, yalnızca bir ustura, bir diş fırçası ve üstümdekileri alıkoysam bile, işin içinden çıkamazdım. Çözüm yoktu. Bu yolculuğu ne kadar çabuk unutursam, benim için o kadar iyi olacaktı. Borç alacak kimsem yoktu. Drujine'e gelince, ona Şikago'ya mektup yazmak yarsızdı. Nedeni çok basitti ama onu şu anda açıklamayacağım.

Eşyalarımı durmadan yeniden sayıyordum: İki alyans, kitaplar, giysiler, bir radyo, eski ama iyi durumda... Gün bitip tükenmek bilmiyordu. Kimi zaman, bu karar çok önceden alınmış, artık yapılacak hiçbir şey yokmuş gibi geliyordu bana. Düşünmekten vazgeçmekten başka çare yoktu.

Saat beşi geçiyordu ki, kapıcı kapımı çaldı:

– Sizi aşağıdan istiyorlar. Genç bir bayan, dedi.

Saçlarımı düzelttim, ceketimi giydim ve aşağıya indim. Kim olduğunu düşünmeksizin. Girişte, tanımadığım bir genç kadın beni bekliyordu. Ayağında pantolon, ağzında sigara vardı. Sahanlıkta başka kimse yoktu. Bir taraftan bangır ban-

gır bir radyo sesi duyuluyordu.

– Günaydın, dedi bana Rusça ve elini uzattı. Adım Alia Ivanova. Sizinle görüşebilir miyim?

– Günaydın. Özür dilerim, odam karmakarışık, ama çıkalım isterseniz...

İki kez çabucak bir göz attı bana, sonra bir kez daha süzdü, sanki yüzümde olağan dışı, garip bir şey görmüş gibi. Oysa, benim yüzüm sıradan bir yüz.

Odada, duvarları, mobilyaları gözden geçirdi, sonra pencere yanındaki tek sandalyeye gidip oturdu. Ben yatağa iliştim.

– Size nasıl anlatsam, dedi parlak siyah gözlerini bana dikerek. İnce yüzü biraz sağlıksız görünüyor; buna karşın, elleri enerjik ve güçlü olduğunu gösteriyordu. Amerika'ya gideceğinizi biliyorum. Nasıl öğrendiğimi bana sormayın. Güç oldu, hatta karşılığında para ödemek zorunda bile kaldım. Adres satan bir adam var. Onu görmeye gidiyorsunuz, size çeşitli semtlerin listesini çıkarıp gösteriyor. Bir oda aradığınızda, ondan yararlanabiliyorsunuz.

Ben hemen yanıtladım:

– Bu iş beni ilgilendirmez; aşağıda oturan ev sahibi ile görüşün.

Alia sigara izmaritini söndürdü.

– O kabul etmeyecektir. Onun kendi listesi vardır, elinde. Ya da, üç kat daha fazla kira isteyecektir. Yıllardan beri burada oturduğunuz için kiranız aynı. Odanızı bir ay sizinle paylaşa-

cak olursam, 'sizden sonra aynı kirayla odayı elimde tutabilirim. Yarın sabahattan itibaren taşınabilirim.

- Ama görüyorsunuz, 'burada bir tek yatak var.

- Önemi yok. Ben bu divanda yatarım.

Lavabonun yanında, bir köşede üç ayaklı bir divan vardı. Bir çocuk için bile küçük sayılırdı.

- Bu yoldan para kazanıldığını bilmiyor muydunuz? Yasaya göre, bu odayı elde tutabilmem için, burada, en az bir ay sizinle birlikte oturmam gerekiyor. Biliyorum, bu pek rahat olmayacak, size sıkıntı vereceğim, ama ne yapacaksınız? Zararınızı ödemeye hazırım.

Öksürdüm.

- Paranın bir bölümünü yarın taşınırken öderim, kalanı da, diyelim on beş günde. İkimiz de riske giriyoruz. Siz parayı aldıktan sonra beni pekâlâ kapı dışarı edebilirsiniz. Ben de paranın arta kalanını size ödemeyebilirim. Kimilerinin, bir üçüncü kişiye, bir tanığa başvurdukları söyleniyor. İsterseniz, ben hazırım. Ama bana öyle geliyor ki, bu tür işler tanıksız yapılmalı. Karşılıklı güven yeterli.

Sustu, ama gözlerini benden ayırmıyordu. İş alanında, güvenin insanı bir yere götürmediğini söylememi bekliyordu, kuşkusuz.

- Adresimi almak için para ödemişsiniz, dedim, şimdi de bana para ödemek istiyorsunuz. Zenginseniz, neden ucuz bir kiralık oda arıyor-

sunuz?

– Çok hoşsunuz! dedi ve gülümsedi, bu gülümsemenin onu güzelleştirdiğini farkettim. Gözleri daha çok parlıyordu. Ben çok zengin değilim. Size beş bin frank verdikten sonra, ayda yalnızca altı yüz ödemek işime geliyor. Bugün kendi evimde oturmadığım halde, iki bin frank kira ödüyorum. Anlıyor musunuz?

‘Beş bin frankla belki paçayı kurtarırım,’ diye düşündüm.

– Şu sırada kendi evimde oturmuyorum, dedi yeniden ve yüzünden bir gölge geçti. Orada daha fazla oturmam olanaksız. Taşınmak zorundayım.

Kalktım, odada birkaç adım attım, sonra yeniden yatağın üzerine oturdum.

– Sakin kafayla düşünelim. Daha bir ay burada kaldığımı varsayalım. Zaten, aşağı yukarı öyle yapmayı tasarlıyordum. Siz burada kalırsınız. Divanda ben yatarım, tabii. Şilteyi yere de indirebiliriz, daha rahat olur. Sabahları kaçta çıkıyorsunuz?

– Sabahları çıkmıyorum.

– Çalışmıyor musunuz?

– Geceleri çalışıyorum.

– O daha iyi. Siz geç gelirsiniz, ben uyurum. Sabah ben çıkarım, siz uyursunuz.

– Uyku sorunu sizi çok düşündürüyor, anlaşılan, dedi şaşkın bir tavırla. Çocukken yaz kamplarına giderdim, yerde kuştüyü bir şilte üzerinde, ya da bir çadırda hep birlikte yatar-

dık. Benim için sorun değil. Bütün bunları yazılı olarak saptamayı yeğleyeceğinizi sanıyordum. Aramızdaki anlaşmayı kastediyorum.

– Peki ama nasıl, yasadışı bir anlaşmaya karar verdiğimizize göre?

– Yasadışı mı? Neden? Siz beni ne kızkardeşiniz, ne de karınız olarak tanıtıyorsunuz! Kimseyi aldatmıyorsunuz. Bir ay birlikte oturacağız, sonra siz gideceksiniz, sürekli bir beraberlik olacağını söylemek zorunda değiliz ki. Ben odayı muhafaza edeceğim ve bir yıl sonunda, siz dönmeyeceğinize göre, onu kendiliğinden benim adıma geçirirler.

– Peki siz benim hareketimin bir gün öncesiinden buraya taşınamaz mısınız?

– Beni dışarı atmalarını mı istiyorsunuz? Çantasını açtı ve bana bir deste para gösterdi.

– Burada iki bin frank var. Yarın size vereceğim. On beş gün içinde iki bin frank daha, hareketinizden önce de bin frank daha veririm. Bana bu işlerin böyle yapıldığını söylediler.

Ayağa kalktım, kızın yanına gittim ve kendimi de şaşırtan şu sözleri söyledim:

– Paranın tümünü bu hafta istiyorum. Bilet paramı ödemem gerek. Bekleyecek durumda değilim.

Şaşırmadı, adetâ sevinmiş göründü.

– Tamam. Paraya böylesine düşkün olduğunuzu bilmiyordum.

Gülümsedi, gözüpek bir tavırla yüzüme dik

dik baktı. Oturup onu seyretmekten sıkılmıştım artık. Bir öneride bulundum:

– Bir kahve içmeye vaktiniz var mı?

Merdivenden inerek sokağa çıktık. Ev sahibi Bayan Boveau, apartmanın girişinde duruyordu. Alia Ivanova, elini omzuma koydu, Parisli kadınlar gibi. Böylece, ev sahibesine ve gelip geçenlere, tüm kent sakinlerine, onun erkeği, onun tutsağı olduğumu göstermek istiyordu.

Bir kahveye girip oturduk. Alia kahvesinden bir yudum aldı, sonra telefon etmek için ayağa kalktı. Konuşmadan bazı sözler kulağıma çalınıyordu. Zina adında birisiyle konuşuyor, ona, "adamın tüm parayı, ertesi hafta istediğini" bildiriyor ve Jeannot'ya danışmasının, kendisi için yararlı olacağını söylüyordu. Sonra, kuşkusuz, bir soruyu yanıtlayarak: "Evet, tümüyle insana güven veriyor, ama istemeye gelince, istemesini de biliyor," dedi.

Yarım saat kadar birlikte oturduk. Düşünceli ve suskun sigara içiyordu. Onu seyrediyordum. Tüm bedeni, yukarıya doğru çekiliyormuş gibi uzamıştı sanki. Düz ve parlak saçları kısa kesilmişti. Kulakları küçük, yüzü ovaldi. Boynu biraz fazlaca uzundu. Duru beyaz, daha doğrusu solgun teni saf ve tertemizdi, tümüyle saydam bir görünüşü vardı: Ne gözlerinde, ne gülüşünde, herhangi bir belirsizlik, bir karmaşa yoktu. Bu, siyah gözlerinden, çevresindeki nesneler, arada bir de benim üzerimde gezdirdiği duru bakışlarından kaynaklanıyordu, kuşkusuz.

Davranışımından dolayı gurur duymuyordum; onun parasını kabul etme düşüncesini içime sindiremiyordum. Aynı çatı altında sıkıntılı dakikalar geçirecek, son derece rahatsızlık verici bir yakınlık içinde yaşayacaktık. Daha şimdiden, iyi uyuyamayacağımı, onun yüzünden bir an bile kendi başıma kalamayacağımı görür gibiydim. Yoksa, düşüncesizce ve gülünç bir durumla mı karşı karşıyaydım? Ne olursa olsun, tümüyle olağandışı bir deneyim söz konusuydu.

Ertesi gün taşındı; tüm eşyası eski püskü, siyah bir bavuldan ibaretti. Beni rahatsız etmemek için valizinden yalnızca bir tiyatro kostümü çıkarmakla yetindi: Eflâtun renkli geniş bir muslin eteklik ve gümüş payetlerle bezenmiş bir korsaj. Bunlar kapı çengeline asıldığı andan itibaren, tüm odayı doldurdu. Benim şilteyi yere yaydık, yataklarımızı yaptık. (Alia, iki çarşafı bir de yastık getirmişti.) Sonra yıkandı, gözlerini boyadı ve kostümünü giydi; eflâtun etekliğini buruşturmamak için dikkatle sandalyenin ucuna ilişti. Alia, *L'Empire* Tiyatrosunda dansözdü. Partöneriyle birlikte aralıksız iki gösteri sunuyordu. Dört yıldan beri birlikte çalışıyorlardı. Daha önce de, Casino de Paris'de dans etmişlerdi. Yeniyetmelik döneminde balerin olmayı düşlemiş, Olga Ossipovna'yla bile birlikte çalışmış ama 'yazgı'sı onu başka bir yöne doğru itmişti.

– Partöneriniz nasıl bir insan? diye sordum ona.

– Partönerim mi? Üç ay önce bir parmağı-

mı kırdı... Ama yine de onu ortada bırakamam. Bizi kapı dışarı ederler. Birimiz, öteki olmadan hiçbir işe yaramaz.

– Ama, bunu kasıtlı olarak yapmadı herhalde, değil mi?

– Elbette kasıtlı olarak yaptı, hem de herkesin gözü önünde! Bir şeye sinirlenmiş. Zaten çılgının teki! Beni havaya atıp tuttuktan sonra, öfkeden küçük parmağımı kırdı. Üç gün hastanede kaldım, beni ameliyat etmek zorunda kaldılar.

Sol elinin küçük parmağını uzattı ve dikkatle inceledi.

– Çarpık mı?

– Hayır, sanmıyorum.

– Ben çarpık kaldığını sanıyorum, dedi ve kaşlarını çattı. Dudaklarının köşeleri aşağı doğru sarktı, ama bir an sonra yine gülümsüyordu.

– Kostümümü *L'Empire*'de bırakmak üzere onlarla anlaşıyorum, odada kalabalık ediyor. Nasıl buluyorsunuz, beğeniyor musunuz? Gontcharova onu benim için çizdi.

Alia, bu konuşmamızdan sonra çıkıp gitti; binlerce düşünce kafama dolmuştu. Bir utanç ve güçsüzlük duygusu, yararsızlığımın ve acizliğimin bilinci içindeydim. Gerçekten de, uyanmak, yeniden doğmak, başkaları gibi yaşamak benim için olanaksızdı! Droujine bunu bilse ne derdi acaba? Ne yazık ki, ona yazamıyordum! Michel Néron gibi uyanık, sağduyusu olan bir adam tüm bu olup bitenler üzerine ne düşünürdü?

Dün, değerli bir pırlanta yerine bana değersiz bir taş sokuşturmuşlar, bugün ise evime taşınmışlardı. Buna karşın, ben hiçbir şikâyetle bulunmuyor, kimseyi de kovmuyordum. Demek ki kaya gibi, gerili bir yay gibi adamlar vardı! Alia'nın bana parayı vermeyeceği ve kuyumcunun da Oghinson'la birlikte bu kumpası kurduğu açıktı.

Ama bu düşünceler bir dakika kadar sürdü, sonra başka bir yana yöneldiler. Lavabonun, üzerinde ispirto ocağı duran taburenin, soba ve çaydanlığın arkasında gizlendikleri şu eski tahta paravanın ortak yaşamımızda büyük bir rolü olacağı benziyordu. Kolayca yerinden oynatılabiliyor ve katlanabiliyordu. Ancak, onu kullanacak kişinin bir tek ben olduğumu anlamakta gecikmedim. Nerede ve kimin önünde olursa olsun soyunmaya alışık olan Alia, hiç utanmadan giysilerini çıkarıyor, üzerinde külot ve siyah sutyenle yıkanmaya gidiyordu. Her kası ayrı ayrı çalıştırılmış olan ve ona günlük ekmek parasını sağlayan bedeni, yüzü gibi, net, duru ve maddesel olmaktan uzaktı.

Çarşamba sabahı bana parayı verdi, ben de biletimi aldım. İki alyansla bilet parasını tamamlamıştım. İlk haftanın sonunda yaşamımız belirli bir düzene girmişti; yalnızca, bana ait olmayan bir şey için para aldığım düşüncesi bana ağır geliyordu. Sabah yedide kalkıyordum. Alia, yüzü duvara dönük uyuyor oluyordu hâlâ. Sekizde odadan çıkıyordum. Bir mimarlık bürosunda

çalışıyordum. İşim, mozaikler için renkli karo-
lar seçmekten ibaretti; kimi zaman desenler çizi-
yordum, bu da bana sanatçı gözüyle bakılmasını
sağlıyordu. Akşam yemeğinden sonra, saat se-
kizbuçukta eve dönüyordum. İşim olduğu za-
man, vaktimi esirgemişyordum. Eve döndüğüm-
de Alia gitmiş oluyordu. Odayı güzelce düzen-
lenmiş buluyordum, şilte de divanın altına itil-
miş oluyordu. Küçük masanın üzerinde bir bar-
dağın içinde gelincikler olurdu. Alia'nın kolyesi
pencere yanındaki bir çividen sarkardı. Kahve
ibriği ağzına kadar dolu olurdu, kahveyi ısıtıp
içerdim. Saat on birde yataktaydım. Genelde,
döndüğünde –saat sabahın birine doğru– ben
uyumuş oluyordum. Kimi zaman, masanın üze-
rindeki lâmbayı yakar, ama hemen gizlerdi.

Yolculuğa çıkmamdan yaklaşık on gün ön-
ce, gece birden uyandım. Alia, üzerinde eski bir
sabahlık, masanın başına oturmuş, ekmek ve çi-
kolata yiyerek kitap okuyordu. Lâmbanın ışığı
mavi bir kumaşın altında gizlenmişti; mavi bir
ışın, öne doğru uzanmış, çıplak ve solgun ayağı-
nın üzerine yansıyordu. Kitabı elinden bırakamı-
yordu. Sayfanın üzerine eğilmiş ciddi profilini
ve küçük kumral başını, saçlarının arasından ge-
çirdiği ince uzun elini incelerken, birden yüre-
ğim burkuldu. Oracıktaydı ve bana ne denli ya-
kındı!

Korkunç bir mutluluk duydum.

–Uyumak gerek, dedim alçak sesle. Birden
titredi, elini çekti ve bana gülümsedi.

– Yerde rahat mısınız? Uyumuyor musunuz? diye sordu.

– Mükemmel. Yerde çok iyiyim! Neden sorunuz? Bunun sizinle ne ilgisi olabilir ki?

Yeniden okumaya daldı; dudaklarında hâlâ o gülümseme vardı. Gözlerim kapalı, gürültüleri kolluyordum: sayfaların hışırtısı ve zaman zaman bir sandalye gıcırtısı, dişlerinin arasında kırılan çikolatanın sesi. Çevremde dans eden bu seslerin uyumu bana ninni gibi geldi ve yavaşça uykuya daldım. Bilincimin derinliklerinde gömülü tek bir şey bu sevincimi zehirliyordu: Onun parası.

Birkaç gün sonra, yemek saatinde işimden çıkarken, uzun süredir görmediğim avukat N.'ye rastladım. Rastlaşmaktan hoşnut olarak, birbirimizi selâmladık.

– Sizi bana yollayan, yazgım! dedim ona. Sizi düşünüyordum, size bir şey danışmayı tasarlıyordum.

Birlikte yemek yedik. Sorunlarını bana anlatmasına fırsat verdim. Karısının ailesinden yakınıyordu. Onlarla son derece karmaşık para ilişkileri vardı. Bu konu tükenince, bana kendi 'sorun'umu açıklamamı rica etti.

– Benim büroya gitsek mi?

İş yerim çok yakındı ve sürekli çalan telefonların arasında, ona Alia'nın öyküsünü anlattım. Onun benim odamı muhafaza edip edemeyeceğini sordum.

– Hiç kuşkusuz, dedi, çok akıllı davranmış,

önünde şapkamı çıkarırım. Ne odadan çıkarabilirler, ne de kirasını arttırabilirler. Doğrusu, iyi tezgâhlanmış. Ama siz, fena yakalanmışsınız. Size daha iyi bir kiracı bulabilirdim. Neden benimle temasa geçmediniz?

– Bu yöntemden tamamen habersizdim. Sahtekârlık sayılmaz mı bu?

– Amma da yaptınız! Bunu düşünmeyin. Bu sık sık olagelen bir şey! Böyle bir fırsatı yakalamamak aptallık olurdu! Onun şansı varmış, doğrusu! Çılgınca bir şans. Öyle işler oluyor ki aklınız almaz. Size geçende olan bir olayı anlatayım: Eski kiracı evden ayrılmayı reddetmiş. Bir ay, iki ay, üç ay geçiyor, kadın hâlâ orada. Kadına dedim ki (hanımın gitmesi gerekiyordu, bey ise kalacaktı): Söz verdiniz, şimdi ise postunuzu sermişsiniz buraya! Parayı da aldınız! Bana dedi ki: Nereye gidecek mişim? Burada rahatım, çok iyi anlaşıyoruz. Bunu düşünen kadın, tabii! Erkeğe gelince, mahkemeye başvurdu. Belki kayınvalidem de iyi anlaştığımızı düşünüyordur.

Nihayet son pazar geldi. Alia matinede çalışıyordu. Pazar günü, saat birde gitti ve öğleden sonra dörtte geldi. Gece yeniden gidecekti.

Köşedeki küçük lokantada birlikte öğle yemeği yedik. Orada ‘bizim’ olan bir masamız vardı. Şişman bir garson kız, şarkı sözleri mırıldanarak yemekleri getiriyor, yaşlı bir Macar, patronun kendi eliyle yerleştirdiği tabureye oturmuş, ağız mızıkası çalışıyordu.

– Alia, dedim ona, bu bizim son pazarımız.

Perşembe günü vapura biniyorum. Nasıl, memnun musunuz?

Şaşırmış göründü.

– Memnun mu? Hem evet, hem hayır. Tabii ki, ben bunu istiyordum. Ama size de bağlandım. Oda biraz küçük bile olsa, rahattık birarada. Kararınızı değiştirmek istemez misiniz? Burada kalsanız?

Şaşırmıştım, hiçbir yanıt bulamadım.

– Hayır, kalmayacaksınız, biliyorum, dedi, içini çekerek. Droujine sizi bekliyor. Ne ilginç bir ad. Sanki özellikle konulmuş! *Droujba*, dostluk sözcüğünden kaynaklanıyor.

Alia'ya baktım. Bu konuşmayı fazla ciddiye almıyormuş gibi göründüm.

– Canım, o kadar yakın bir tarih değil bu, daha bekleyebilir. Size söz veriyorum, Alia, paranızı geri vereceğim. Bu kolay olacak, bir işi bulur bulmaz. Bana dört ay gerekli, hayır üç. Gece gündüz bunu düşünüyorum, artık dayanamıyorum. İmkân bulur bulmaz yollayacağım.

Bu konuyu, kesin olarak şakaya alamıyordum. Alia da ciddileşti ve:

– Bana hiçbir şey borçlu değilsiniz, Yevgeni Petroviç, dedi. Kendinize işkence etmeyin. Daha önce kiraladığım oda, büyük ve güzeldi ama benim olanaklarımın çok üstündeydi. Üstelik, apartmanda dört çocuk vardı, dayanılmaz bir atmosferdi...

– Çok mu gürültülüydü?

– Hayır, ama küçüklere çok üzülüyordum.

Bütün günlerini yapayalnız geçiriyorlardı: Anne baba boşanmak üzereydi. Bu çocukların eğitime gereksinimleri vardı, ama onlara hiçbir eğitim verilmiyordu! Büyük oğlan on iki, kız on yaşındaydı. Onlara anlattıklarımın tümünü adetâ yutuyorlardı. Sanki, ben bir şey biliyormuşum gibi. Olga Ossipovna ile çalıştığım zaman, bir kitabın kapağını açmaya bile vaktim yoktu, sonra da ekmeğimi kazanmam, hayat mücadelesine atılmam gerekti, okuma zamanı değildi. Benim hiçbir kültürüm yok, hiç mi hiç bir şey bilmiyorum! Ama bu çocuklar bana asılıyor, her şeyi öğrenmek istiyorlardı, evlerinde ise tek bir kitap yoktu! İçimden ağlamak geliyordu. Okula hiç gitmiyorlar, anneleri babaları bu konuyla ilgilenmiyordu. Bütün gün kendi aralarında konuşuyorlar, en küçükleri bile, oynayacak yerde tartışıyorlardı: Bu niye böyle? O neden öyle? Sonunda, ne yaptım, biliyor musunuz? Onları polise ihbar ettim. İşte bu yüzden taşınmak zorunda kaldım.

– Kimi ihbar ettiniz?

– Anne ile babayı. Yasalar, çocuklarınızı okula göndermeye zorlar sizi, aksi halde cezalandırılırsınız. Karakola gittim ve onları ihbar ettim. Önce, komisere imzasız bir mektup yazmayı düşündüm, sonra bunun korkaklık olacağını düşündüm ve bizzat gittim. Bu dört çocuğu nedenli olağanüstü olduklarını anlattım: Onların hiçbir zaman dövüştüklerini ya da bir şey kırdıklarını görmemiştim. Uzun değneklerle, kendi buldukları bir yöntemle hesap yapıyorlardı. So-

ru sormaktan da bir an geri durmuyorlardı: Gökğürültüsü nerden geliyor? Yıldızlar ne işe yarıyor? Köpekler kaç yaşına kadar yaşar? Napolyon kimdi? Polislerden, bu çocuklarla ilgilenmesini istedim. Komiser bana teşekkür etti ve düşünebiliyor musunuz, gereken ne ise onu yaptı: Çok geçmeden, üç büyüğün ilk ve ortaokula, küçüğün de anaokuluna gittiğini ve sınıflarının birincileri olduklarını öğrendim. Kimbilir ne denli mutludurlar!

Hiçbir şey söylemedim.

– Birisini polise ihbar etmenin kötü bir şey mi olduğunu düşünüyorsunuz? diye sordu Alia, kaşlarını çatarak.

O zaman aklıma ilk gelen şeyi söyledim:

– Bana bir bomba verseler, dünyayı havaya uçururdum.

– Size kim bomba verebilir Yevgeni Petroviç? dedi Alia, çok ciddi bir tavırla. Dünyayı havaya uçurmak için de ne çok bomba gerekir ya!

Dört gün sonra, yola çıktım. Alia bana istasyona kadar eşlik etti. Ev sahibine:

– Ben gidiyorum, ama arkadaşım kalacak, demiştim.

Beni, gözünü kırparak (bu bir tikti, kuşkusuz) yanıtladı:

– Benim için farketmez, kira verildiği sürece.

– O konuda, arkadaşım, benden daha güvenilir bir insan. Ayın biri, onun için kutsal bir gündür!

Birbirimizle el sıkıştık.

Tren sarsılarak hareket ettiğinde, Alia mendil sallıyordu. Yüzünün o net çizgilerinin birden gölgelendiğini, ani bir üzüntünün, bilinmez bir sıkıntının yüzünü kapladığını gördüm. Hayatta, adlandıramadığımız nice şeyler, yanıtsız kalmaya mahkûm nice sorunlar var; örneğin: Birini polise ihbar etmek ne dereceye kadar doğru olabilir? Anlaşılmaz ne çok olay var. Bir milyon yıldan beri yakamı bırakmayan şu kara acı...

Michel Néron da istasyona gelmişti. Alia onu ilgilendirmiyordu. Onun iki tane kız arkadaşı vardı zaten. O da mendil sallıyordu.

Paris yalnızlığımın biricik tanıkları olan bu iki dostum, ben pencereden sarkarken, trenin yanısıra, kısa bir süre yürüdüler.

- Orada işlerin nasıl gittiğini yaz bize! Bizi oralara çekmeye çalış! Enayilik etme, kendine iyi bak, anlıyor musun?

İKİ

Mayısta, iki üç gün hava güzeldi, sonra yön değiştirerek soğuğa ve yağmura çevirdi. Ağaçlar ve yuvalarına dönmekte olan kuşlar, mevsim döngüsünün durakladığı ve geriye dönüş yaptığını gördüler. Yeni açılmakta olan yapraklar, küçük fırçalar gibi kıvrık kaldı. Kuşlarsa çekingen bir sabah cıvıltısından sonra, saçağın altına sığınıp havanın değişmesini bekliyorlar. Dışarda yağmur aralıksız yağıyor, gökyüzü damlara kadar alçalıyor, rüzgâr bulutları itiyor; hava soğuk. Yoldan gelip geçenler kâfuru ve naftalin kokuyor; hepsi, vaktinden önce sandıklarına yerleştirdikleri sıcak yeleklerini, ceketlerini ve mantolarını yeniden çıkarmışlar.

Kâfur ve naftalin kokusunun aşkı öldürdüğünü herkes bilir. Oysa, birçokları giysilerin kol kıvrımlarındaki küçük naftalin toplarını unutmuşlar, sıcak giysilerin üzerine aceleyle atılmışlar, ama ceplerini ters yüz etmeye vakit bulamamışlar. Naftalin kokusu havaya sinmiş; evler kâfur kokuyor. Aşk, ikisinin de kokusundan hoşlanmadığına göre, kasımı andıran bu mayıs ayında hiç kimse aşkı düşünmüyor, onu anlamıyor, hatta, kimileri onu suçlamaktan bile geri kalmıyordur, ister kendi aşkları olsun, ister başkalarınınki olsun, umursamıyorlar bile!

Ama Lev Lvoviç Kalyagin, çoktandır havayla ilgilenmiyordu. Hemen hiç dışarı çıkmıyor,

pencereden bile bakmıyordu. Yaz olsun, kış olsun, onun evinde ısı hep aynı düzeyde tutuluyordu. Bir mekanizma harekete geçiyor ve gerektiği zaman kendiliğinden duruyordu. Evinin aydınlanması ve ısınması her zaman aynı düzeydeydi. Dışarı çıktığı zaman – o da çok ender ve çeşitli önlemler almak koşuluyla – hangi ayın ve haftanın hangi gününün olduğunu, ısının Celsius ve Fahrenheit’e göre kaç derece olduğunu öğrenmeden çıkmazdı.

Bir yıldır onun yanında çalışıyordum. New York’a geldiğimde önceleri küçük işler peşinde aylak aylak dolaşmıştım. Bir ay sonra da, kapkara bir sefaletin içine düşmüştüm.

Alia’nın parası tükenmiş, otel hesabını ödeyecek param kalmamıştı. Otelde Kalyagin’in ilânı gözüme ilişmişti: Bir sekreter arıyordu.

Beni ayakta karşıladı, ama görüşmenin sonunda oturdu ve kauçuk uçlu bastonuyla bana bir koltuğu işaret etti.

Kartal bakışlı, keçi sesliydi.

– Göreviniz, Arseni Petroviç, dedi,

– Yevgeni, efendim.

– ... Mektuplarımı makinede iki dilde yazmak ve işlerimle ilgilenmek. Benim buradan başka bir de Avrupa’da uzantım var. Karım İşviçre’de oturur, onun tüm masraflarını ben öderim. Anılarımı yazıyorum. Arşivlerimden seçmeler, ayırmalar yapmak ve onları dosyalara yerleştirip düzenlemek gerek... Benimle oturan kızım bana yardım etmeyi kabul etmiyor. Arseni Pet-

roviç...

– Yevgeni, efendim.

– ... zor bir durumdayım. Daha yapacak o kadar çok işim var ki! Gelecek kuşaklar bana gönül borcu duyacaklar. Önümde ne kadar zaman kaldı, bilmiyorum. Daha doğrusu, kimse bilmiyor, bu, yazgının sırrı!

Bir kral edasıyla, yırtıcı kuş profilini bana doğru çevirdi.

– Şimdi, aceleniz yoksa, sizden bir şey isteyeceğim – sızıldanır gibi garip bir ses çıkarak – en sevdiğim mendilimi ütölemenizi. Kendim yıkadım, ama ütüye gelince onu bana öğretmediler. Kızım, Liyudmila, boşanmak üzere ama bu, huyunu düzeltmez.

Bölmenin arkasında, birisinin hareket ettiği işitildi, bir kapı gürültüyle açıldı, sonra bir başkası, hızlı ayak sesleri koridorda yankılandı, sonra otuz, otuz beş yaşlarında bir kadın odaya girdi. Ufak tefek, sert yüzlü ama oldukça güzeldi. İkimize de hiçbir şey söylemeden baktı, son derece aşağılayıcı bir ifadeyle süzdü bizi sonra döndü, kapıyı çarparak, odadan çıktı.

Kalyagin bu gürültüyü hiç mi hiç önemsemedi.

– Sizi rahatsız ettiğim için üzgünüm ama benim bir düğmemi dikmeniz gerekiyor. Acilen, üç gündür (yeniden içini çekti) düğmesizim! Ayıp, doğrusu. Ama iğneye iplik geçirmeyi, gençliğimde bana öğretmediler...

– İğneye iplik geçirmeyi!

- Hayır, bunu bize öğretmediler.

Karşımızdaki kapı yavaşça açıldı, Liyudmila Lvovna aralıktan başını uzattı ve:

- Peki siz bana bir şey öğrettiniz mi? diye sordu.

Kalyagin suçlu suçlu gülümsedi.

- Size kızımı takdim ederim.

- Bonjour! İçeri girdi ve odanın ortasında durdu. Sizi rahatsız etmek istemiyorum. Sadece, size anlatılan her şeye inanmamanızı söyleyecektim. 'Çar'a hizmet' ettiği dönemden söz etti mi size, şimdiden? Etmedi mi? Aa, öyleyse size iyi eğlenceler dilerim.

- Yalvarırım, bizi sıkma, dedi Kalyagin, hiç öfkelenmeden.

- Anıları'nda, '1917'de kırmızı bir nişanım vardı' bölümü de yer alacak. Beni tepeden tırnağa süzdü. Bunun doğru mu yalan mı olduğunu bugün kimse söyleyemez, tabii.

Liyudmila odadan çıktı, kapıyı yeniden çarparak.

- Görüyorsunuz, ne biçim bir karakteri olduğunu, değil mi? Anasının kızı.

Daha o gün işe başladım. Düğme dikilip, mendil ütülendikten sonra, evrakını düzenlemek üzere yazı masasına oturdum. Karısı ona çok sık yazıyordu, nerdeyse yalnızca para istemek için. Mektupları şöyle başlıyordu: "Dün, Daisy ile ben, senin son mektubunu tekrar tekrar okuduk. Zavalılık, senin onu sevmediğini iyice hissediyor! Çoğu zaman, senin adını işit-

mek bile, ağlamaya başlaması için yeterli neden oluyor. (Onun doğumgünü bile anımsamadın!) Zavalılık, dünyada benden başka kimse yok. Başka bir otel aramak zorunda kaldık. Mektuplarını postrestan olarak yaz. Kimse bizi barındırmak istemiyor..." Bunun dışında, Londra'dan gelen, hisse senetleriyle ilgili, Cenevre'den gelen taşınmaz malların satışıyla ilgili iş mektupları vardı. Uzak akrabalar, Formoza'dan, Kanarya adalarından, İran'dan, kısaca dünyanın her yerinden mektuplar yazıyorlardı. Hepsi para istiyordu: Biri, yeni keşfinin patentini alabilmek için, bir başkası, oğlunun eğitim masrafları için, üçüncüsü de Paris'e yapacağı yolculuk için. Ayrıca, Kalyagin'in, paralarını yatırdığı fabrikalarla ilgili bir dosya vardı. Bir hafta sonra, ezbere biliyordum. İşten ayrılmadan önce, arada bir böbreklerinin üzerine tentürdiyot sürmem gerekiyordu: Bunun, her derde deva olduğuna inanıyordu. Kalyagin'in düz, kaygan, sarımtırak renkli, benlerle kaplı bir vücudu vardı.

Dördüncü ayın sonunda Alia'ya olan borcumu ödedim. Şimdi artık Şikago yolculuğuna hazırlanabilirdim. Droujine'i düşünüyordum. Tüm bu süre içinde onu düşünüyor, onu açık seçik görüyordum. Gözlerimi onun üzerinden ayırmıyordum, sanki. Akşamları onu düşünüyordum ve kimi zaman birisine, ondan söz etmek gereksinimi duyuyordum.

Uzun bir süre Liyudmila Lvovna'yı görme-

dim. Dupleks evin üst katında oturuyordu; oraya hiç çıkmazdım. Sabahları yaşlı bir İrlandalı kadın, bulaşıkları yıkamaya, odaları toplamaya ve yemek yapmaya gelirdi. Kalyagin, kocaman yemek odasında tek başına kahvaltı ediyordu; hizmetçi ona hizmet ediyor, masayı topluyor sonra çıkıyordu.

Onun sağır olduğunu sanıyordu, herhalde, çünkü çoğu kez, kadının, bağırdığını işitiyordum:

– Akşam yemeğinizi buzdolabına koydum. Sadece ısıtacaksınız. Mavi tencereyi ateşe koyun, sonra içindekileri beyaz kaba boşaltın ve cam kâsedeki sosu üzerine dökün. İyice anladınız mı?

Kalyagin yanıtlıyordu:

– Anladım, ben sağır değilim.

– Söylediklerimin tersini yapmayın, sakın! Ayrıca komposto var. Yaşlılar çiğ meyve yemeli, Doktor barsaklarınızda flor eksikliği olduğunu söyledi!

– Sizi işitiyorum.

– İyi akşamlar.

Önceleri, akşam, kahve içmeye ve sandviç yemeye çıkıyordum. Sonra Kalyagin, yemeğini kendisiyle paylaşmamı istedi, ben de, gitmeden önce, mavi tencerenin içindekileri, beyaz kaba boşaltıyor ya da bunun tersini yapıyordum, bu da Kalyagin'in çok hoşuna gidiyordu.

Altı ay sonunda, Liyudmila Lvovna ile ilk kez bir konuşma yaptım. O gün, Lev Lvoviç ar-

kadaşlarıyla bir yemeğe çağrılıydı. (Alaydan mı, yoksa fakülteden mi, kesin bilmiyorum.) İki saat hazırlıktan sonra, onu en sonunda bir taksiye koymuş, ben de yatak odasını, dolabını ve komodininin çekmecelerini düzenlemeye hazırlanıyordum. Bunu çoktandır, benden istiyordu.

Liyudmila içeri girdi, eldivenlerini ve şapkasını çıkarmadan kapının yanındaki bir sandalyeye oturdu. Yüzü gergin, gözlerinde de, daha önce ayırdına vardığım o sertlik vardı. Keskin ve alaycı bir sesle:

– Bir Avrupalı nasıl da kendisini belli ediyor. Amerikalı olsa hiçbir zaman aşçı, çamaşırcı ya da uşak olmayı kabullenmez, eğer sekreter olarak tutulmuşsa, dedi.

– Bundan gocunduğumu mu sanıyorsunuz. Hiç de değil. Ben uysal bir insanım ve çamaşırcılık ya da uşaklık beni utandırmıyor.

Şaşmış göründü ve bir süre sustu. Kalyagin'in gömleklerini özenle katladım.

– Size ne veriyor?

– Özür dilerim, bu sizi ilgilendirmez. İkimizin arasında bir iş bu.

Gözlerini kıstı.

– Siz nasıl bir yere düştüğünüzün farkında değilsiniz, dedi, ayağını sallayarak, annem de babam da birer çılgın. İkisi de yalnız ve mutsuz insanlar. Beni de çılgın, yalnız ve mutsuz bir insan yaptılar. Yalnız, ben bunu biliyorum, ama onlar bilmiyor.

Komodinın çekmecelerini çekmeyi ve itme-

yi sürdürüyordum.

– Onlar uykuda gibi yaşıyorlar. İki uyurgezer. Şu gerçeği anladığım güne kadar ben de uyurgezerdim: Bugün uyurgezersiniz, yarın sizi bir yere kapatabilirler. Onların tüm kuşağı sorumsuz ve hastalıklıdır. Dünyayı nerelere getirdiklerini görüyorsunuz. Ama onlara kendilerini, yaşamlarını, çocuklarını ne hale getirdiklerini düşünmelerini söyleyecek olursanız, mümkün olduğu sürece sizden kaçarlara, sonra da ağlamaya başlarlar.

– Ama o denli mutsuz değil onlar, diye yanıtladım. Ona karşı nasıl davranacağımı henüz kestiremiyordum. (Bu konuşmayı sürdürmeli miydim?) Kimi zaman, böyle olmaktan çok mutlular. Sizden ve benden daha mutlu.

İçinden bir esans kokusu yayılan kocaman çantasını açtı, sigara paketini çıkardı ve bir sigara yaktı.

– Mutluluğun, yaşamın amacı olduğunu kim söyledi? Önemli olan sorumluluk duygusu ve mantık. Onlarınsa bu konuda en ufak bir bilgisi yok! Ne yaptıklarını bilmiyorlar. Belki bu, onlara cennetin kapılarını açacak ama benim, bu basit ve akıldan yoksun insanları yüreklendirmeye hiç niyetim yok. Zaten yeterince zararlı olduklar bana.

Sözünü kestim.

– Özür dilerim, annenizin ve babanızın yalnız ve mutsuz olduklarını söylediniz. Eğer iyi anladıysam, anneniz yalnız değil: Bir arkadaşı ya

da bir akrabası var, değil mi?

– Daisy’den mi söz ediyorsunuz?

– Evet.

Liyudmila Lvovna beni soğuk bir bakışla süzdü.

– Onun Pekin köpeğini kastediyorsunuz.

Telefon çaldı. Yazı odasına koştum. Döndüğümde, Liyudmila Lvovna orada değildi. Oda parfüm kokuyor, kül tablasında bir izmarit tütüyordu. Birkaç dakika ayakta durarak kapının çarpmasını bekledim, ama Liyudmila bu kez, en ufak bir gürültü çıkarmadan ortadan kaybolmuştu.

Her akşam, otel odama döndüğümde, bu kentteki mutlak yalnızlığımın karşın, ne Paris’denkinden daha kötü, ne de başka bir yerdekenden daha iyi bir durumda olmadığımı düşünüyordum. Eskisi gibi, on yıldan bu yana aklımdan çıkmayan ve yaşamımın gizli eksenine haline gelmiş olan düşü görmeye devam ediyordum. Anlatılması hemen hemen olanaksız. Hiçbir şey olduğu yoktu. Sapsarı yoğun bir sis içinde, sanki tekerlekli patenlerin üzerinde, hareketsiz ve gürültüsüz, kurak ve sessiz bir çölün ortasında ilerliyormuşum gibi bir duygu. Zaman durmuş, çevremde, gri ya da sarımsı gri renkte garip bitkiler var; beni çevreleyen bu görünümle aynı renkteyim. Sımsıkı sarılmış mıyım? Bedenime kollar ve bacaklar yapıştırılmış, tahtadan bir kukla mıyım? Kuru, suskun, devinimsiz böğürtlenler bunlar. Yavaşça geçiyorum. Önümde, hep aynı en-

gin boşluk...

Kendi kendime, burada geçici olarak bulunduğumu söylüyor, en sonunda bir çaba gösterdiğim, bir karar aldığım, kimi engelleri aştığım ve bitkisel yaşamımdan kopma istemini gösterdiğim için kendimi kutluyordum. Giderek, yaşamın başı ile sonu arasındaki yarı yolda ilerleyen basit bir adam olduğum kanısına varıyordum.

Lev Lvoviç de bu iki kutup arasında bulunuyordu. Bu adamın yaşamında çeşitli etkenler rol oynuyordu. Özellikle, orta yaşlı belli bir hanıma olan bağlılığı bunlar arasındaydı. Bu hanıma beni hiçbir zaman tanıştırmamıştı.

– Bir zamanlar, diyordu, kadınlar konusunda son derece uzmandım. Arz ve talep, anlıyorsun ya? Ben talebi temsil ediyordum, bu da arzı yaratır. Bugün herkes tarafından terkedilmiş durumdayım; zaman oluyor, bir kadının sıcak ellerini, avuçlarımda tutma gereksinimi duyuyorum. Ellerim her zaman soğuk, bu çok tatsız bir şey, ısınmak, canlı bir kadının varlığını yanımda hissetmek istiyorum. Beni anlıyorsunuz, eminim. Tutkular, kıskançlık, romantizm bitti artık. Bu zavallı yetimin bir kadının korumasına gereksinimi var.

Bu gereksinme şiddetlendiği zaman, benden bu hanımı çağırmamı isterdi. Kadının bitip tükenmeyen bir takma adı, bir soyadı ve iki kat daha uzun bir ön adı vardı. Ona sevecenlikle: "Küçük meleğimi özlüyorum, yetiminiz soğuktan donuyor. Bir ayağı mezarda olan bu gariba-

na acıyın," derdi.

İkinci etken, iki arkadaşıydı: Pavel Pavloviç ile Piotr Petroviç. Birincisi, Liyudmila Lvovna'ya göre, Kalyagin'in 'Çar'a nasıl hizmet ettiğini anlatan anılar' bölümüne, öteki ise, yine Liyudmila'ya göre, '1917'de kırmızı kurdele nişanıyla ödüllendirilmiştim' adını verdiği anılar bölümüne aitti.

Üçüncü etken ise, Kiliseydi. İki ayrı kiliseye gidiyordu. Birini Pavel Pavloviç'le, ötekiniyse Piotr Petroviç'le ziyaret ediyordu. Canı değişiklik istediği zaman da, bir üçüncüsüne gidiyordu. Kilise dönüşü, kendi deyişiyle 'yatışmış' oluyor ve o zaman, yırtıcı kuşa daha az benziyordu. Bir gün, bir barışıklık ve bağışlama havası içinde, bana, kendisi gibi, Stalin'i bugünün bir Büyük Petro'su gibi görüp görmediğimi sordu.

İşbirliğimizin burada bittiğine ve kendisini, karısını, kızını, avukatlarını ve anılarını cehenneme yollamanın zamanı geldiğine inandım, o anda. Ama beş dakika sonra, artık bunu düşünmüyordu – belleği gözle görülecek oranda zayıflıyordu – ve o günden sonra bir daha hiç politika konuşmadık.

Liyudmila Lvovna ile yaptığımız konuşmadan on beş gün sonra, yazı masamın üzerinde bir not buldum: "Bu akşam boşsanız, yukarıya, benim daireme gelin."

Altıda oraya gittim. Liyudmila'nın üzerinde açık renk bir giysi, ayaklarında sandaletler, boynunda iri bir inci gerdanlık vardı. Yüzündeki

sert ifadeyi, bir gülümseme yumuşatıyordu: Odanın içinde zarif hareketlerle yer değiştiriyor, ya divana ya da koltuğun kıyısına oturuyordu. Ben, sandalyeme yerleşmiş, bir anda, böyle birbirimize söyleyecek bunca şey olmasına şaşır kalmıştım. Zaman zaman, iğreti bir giysi gibi kuşandığımız o tatlı ve hafif, adeta haz verici suskunluklar da beni şaşırtıyordu.

Sonradan bu ilk akşamı sık sık anımsadığım zamanlar oldu. Olanları açıklayacak bir işaret bulmaya çalıştım ve sırf beni çağırmış olmasının, yeterli bir işaret olduğuna inandım. Neden? Salt merak mı yoksa, cansıkıntısı mı? Liyudmila Lvovna'nın şimdiden bana karşı, bir aşk – söylemeye gerek yok – talihsiz bir aşk beslediğine inanamazdım. Gözleri beni etkilemişti: Gri renkli, gözbebeklerinin çevresinde mavi harerler olan bu gözler içtenlik doluydu. Dolaysız bakışlarını yüzüme dikmişti. Bugün, yirmi yıl öncesinden farklı olan yüzlerden söz ediyorduk. Kimbilir yüz yıl, bin yıl öncesi nasıldılar? ("Bin yıl önceki insanlar, Schiller zamanındakilerden daha çok benziyordu bize, büyük bir olasılıkla") dedi.

– Sizin yüzünüz sıradan bir yüz sayılmaz, diye sürdürdü konuşmasını. Biçimi, tümüyle, şey değil... tam karşılığını bulamıyorum.

Bu arada, kendi yüzü de tatlılaşmıştı; Espri- li ve sevimli sözler yüzünü aydınlatıyordu.

– Şaka ediyorsunuz! Bunu ilk kez sizden işitiyorum! diye bağırdım (doğru söylüyordum);

bardak elimden kurtuldu, yere düştü. Allahtan, boş sayılırdı. Ona Droujine'den söz etmenin sırası geldiğini hissettim. Şikago'da bir arkadaşım var, öyle bir yüzü var ki! Onu görmeliydiniz... Gülmeden yüzüne bakamazsınız.

Konuşmamızın burada bittiği kestirilebilir. Genel konular üzerinde biraz söz edildikten sonra, özellikle bir kişinin üzerinde yoğunlaşmıştı konuşma, şimdi artık başka şeylere geçebilirdik ama Liyudmila, Droujine'in kim olduğunu öğrenmekte ısrarlıydı.

– Her şeyden önce, dedim, kahkahayla güldüreceğimi bile bile. Droujine, ata ne denli benzediğinin farkında bile değil. Tahmin ettiğim gibi Liyudmila Lvovna bir kahkaha attı. Size şunu da söyleyeyim, Droujine'in bir kuramı var: Kendisi ancak, at yüzlü olanları sever, onları daha soylu bulur.

– Ve kendisini görmüyor, öyle mi? diye sordu Liyudmila, güç halle, gülmekten kırılarak.

– Hayır, görmüyor.

– Peki, o at yüzlüler nerede?

– Onları arayıp duruyor. Bir dönemde, gizli bir At Yüzlü İnsanlar Derneği kurmayı düşünüyordu.

Liyudmila uzun süre güldü, sonra sustu; birkaç dakika, konuşmadan bakiştık. Liyudmila'daki değişim işte o anda başladı, diyebilirim. Elmacık kemiklerinin ve çenesinin çizgileri, o anda daha yumuşak görünüyor, duru bakışlarından, sevecenlik, tatlılık, aydınlık ve hatta hüznün fışkır-

rıyordu. İnce ellerini birbirinden ayırdı; güzel parmaklarını sıkmak, onları yüzüme götürmek geldi içimden. Ama hiçbir şey yapmadım.

Sonra, kendisinden söz etmeye başladı. Büyükdedesi tüm yaşamını yatalak olarak geçirmiş. Evet, tüm yaşamı yatalak olarak geçmiş. Bir Türk sedirinin üzerinde. Zaman zaman köleleri yatağında onu çevirirlermiş. Büyükbabası üç kez evlenmiş: Bir Goubkina, bir Veriovkina ve bir Stolovchtchikova ile. Aile işleri yolundaymış, fabrika bacaları tüm Rusya'da tütüyormuş. Babam... O ne yaptı? Hatadan başka, hiçbir şey yapmadı. Ama başkaları onun için çok şeyler yaptılar. Bu sayede yaşamımızı sürdürebildik. Ah gençliğim, tazeliğim! Altı yıl önce evlendim, şimdi ise boşanıyorum, kocam beni terketti. Bana dedi ki: Nedenini bilmiyorum, ama seninle yaşanmaz. Bir kadının, birazcık olsun komik bir yanı olması gerek. Sende ise bu hiç yok. Ne demek istediğini anlamadım. Siz anlıyor musunuz?

Radyoda müzik çalıyordu. Masanın üzerinde, insanda, sonuncusuna dek, hepsini okuma hevesi uyandıran bir yığın kitap vardı. Ayrıca, bir başka kitap yığını vardı, içlerindeki renkli röprodüksiyonları karıştırmak geliyordu insanın içinden. Liyudmila'nın yanında kalmak, kitaplara bakmak, beşli bir telli çalgılar topluluğunun tatlı müziğini dinlemek, eğik yüzüne düşen güzel kokulu saçlarını seyretmek. 'Cennet' sözcüğünün, bilmediğim bir dilde 'bahçe' anlamına

geldiğini, bunu bir yerde okuduğunu söyledi, cehennem ise, tam tersine, mahkeme, emniyet sandığı ya da tren istasyonlarındaki sıkıcı bekleme salonları gibi bir yer olmalıydı... Bende de, gri renkli duvarlar ve tahta sıralarla çevrili, duvarları yağlıboya resimlerle dolu, pencereleri hiçbir zaman açılmayan, dezenfektan kokan büyük bir salondan söz edildiğini duymuşum izlenimi uyandı. Daha önce orada bulunduğumdan, orayı iyi bildiğimden emindim.

– Cennette insanın ölesiye sıkıldığını, cehennemin ise ilginç ve ünlü kişilerle dolu olduğunu varsayan geçen yüzyılın bu söylencesine artık bir son vermek gerek. Cennette, Sokrates Homeros’la konuşuyor, herkes de onları dinleyebiliyor. Cehennemde salt, silik yerel görevliler ve tiksiniç devlet memurları var.

– Gözbebeklerinde sarı lekeler olan adamlar, diye ekledim.

– Gözbebeklerinde sarı lekeler olan adamlar, diye yineledi Liyudmila ve saatin sarkacı milyonlarca yıl devinimsiz duruyor, dedi.

– Gişe kapanıncaya dek.

– Kapandığı zaman da, insan nereye gideceğini bilemiyor, artık. Cennette ise buna karşın...

– Tertemiz ahırlarda, doru renkli, parlak siyah renkli arap atları, kır renkli yağız atlar ve baklakırı atlar var.

– Evet, kır atlar ve bunlar öylesine temiz ki, onların ipeksi böğürlerine yanağını dayamak geliyor insanın içinden. Ve insanların yüzleri biraz

sizinkine benziyor, dedi Liyudmila, sonra birden, utanarak sustu.

– Neden benimki gibi? diye sordum, şaşkın şaşkın.

– Bilmiyorum, dedi, konuşmamız burada kesildi.

Şikago'ya hiç gitmemişti ve bu kenti gözünün önüne getiremiyordu. Ben de oraya hiç gitmemiştim. Ama Droujine'in, mektuplarında bana bu kentten söz ettiğini anlattım.

– Şikago'da belirli yörelerin, İtalyan mimar ve yontucu Piranèse tarafından düzenlendiği söyleniyor.

– Olamaz! dedi Liyudmila, şaşkın.

– Sizi temin ederim, dedim, tüm ikna gücümle. Müzelerde gördüğümüz Piranèse, söz konusu değil! Ben size onun soyundan gelen, onun benzeri olan birinden söz ediyorum, o bizim çağdaşımız, o bize yakın! Çeliği, evet, rayların ve civata somunlarının döküldüğü, Martin fırınlarında, araçlarla birlikte arıtılan o çeliği işliyor! Müzelerdeki Piranèse'in bunlar üzerine zerre kadar bilgisi yoktu. Irmağın iki kolunu birleştiren, tren istasyonları boyunca uzanan, kanalı her iki yandan saran ya da Goose Island ile liman arasında yitip giden o zifiri karanlık semtlerde, daracık sokaklar vardır. Buralarda, evlerin damlarına kadar tırmanan yangın merdivenlerinin kırık dökük çizgileri gökyüzünde seçilir; gündüzleri beyaz, geceleri ise kırmızı renkte. Dev bir tiyatronun mekanizması gibi, size yaşamın, yapıla-

rın, kentin arka cephesini gösterirler. Kimi zaman, orada uyuklayan, hareketsiz, büzülüp kıvrılmış silüetlerle karşılaşrsınız; siyah çuvallar gibi boşluğun üzerinde asılı dururlar. Onların oraya rastlantı sonucu sürüklenmedikleri, bir kart oyununda ya da bir sarhoş kavgası sonunda uykuya daldıkları izlenimine kapılabilirsiniz. Bu çılgıncasına karanlık semtler, kentin bir parçasını oluştururlar, çapraz olarak keserler, kuzeye doğru daralan bir damar gibi. Oradan Gold Coast doğrultusuna yönelir ve The Loop'a erişmesine ramak kalır; liman yakınlarında ve güneye doğru, fabrikalar, depolar ve mezbahalar yöresinde genişler.

– Siz orada bulundunuz mu? diye sordu Li-yudmila şaşkınlıkla.

– Hayır.

– Bütün bunları nereden biliyorsunuz?

Hiçbir şey söylemedim.

– Devam edin.

– Size ırmaktan söz etmem gerek. Bu garip bir ırmak. Eskiden, altmış köprünün altından akar ve kendini bir göle atardı. Bugün, tersine, o gölden kaynaklanıyor ve kanallar ve çaylar sayesinde Missisipi Ovasına doğru iniyor. Suyu öylesine yoğun ve öylesine kirlidir ki, hiçbir umutsuz kendini oraya atmaz. Bir kıyısında, bir cezaevi göze çarpar, kocaman ve kasvetli; öteki kıyıda ise, gemilere benzeyen, dünyanın en büyük yapıları, sislerin arasından sıyrılır. Oralarda düzen diye bir şey yoktur. North Avenue, doğudan

batıya doğru yönelir, West Side, kuzeyden güneye; kentin güney bölümü East Side diye adlandırılmıştır; güneş, sanki aynı yerden doğup, aynı yerden batıyor gibidir, çünkü, batıya doğru alçaldığı anda, ırmağın doğu bölümündeki su kıpkızıl kesilir. Sis tabakaları, kuzeye doğru yer değiştirir, Akdeniz'e benzeyen nefis bir göl boyunca uzanır. Zaten bu göl kıtanın Akdeniz'i sayılır; aynı zamanda, 'Varegler'den Grekler'e' uzanan görkemli yol, başka bir deyişle, Saint-Laurent Koyundan, Karaibler Denizine ve Labrador'dan, Batı Hint Adalarına giden yol bu. Şikago ortadadır.

– Bunu siz mi uydurdunuz?

– Sanmıyorum.

O anda şöminenin üzerindeki sarkaçlı saat öylesine tatlı ve ince bir sesle çınladı ki, insan kendisini Sanat Tiyatrosunda, "Köyde Bir Ay" oyununun üçüncü bölümünde sanabilirdi. Bir sıçrayışta ayağa kalktım. Dört saat geçmişti! Bu olası mıydı? Cennet ve cehennem üzerine, diyelim, yirmi dakika. Şikago üzerine ise en çok birbuçuk saat konuşmuştuk. Yatalak büyükbaba için bir yarım saat daha ayırsak bile dört saati bulmuyordu konuşmamız. Zamanı ne yapmıştık?

– Zaman nereye gitti? diye bağırdım.

– Ona dokunmadım, size yemin ederim. Öyle bağırmayın, herkes, gerçekten bir hırsızlık olduğunu sanacak.

– Özür dilerim. Artık herhalde beni hiç ça-

ğırılmazsınız bundan böyle.

Güldü.

– Sizin o at suratlı Droujine'niniz olağanüstü mektuplar yazmış. Yine beni görmeye gelin. Bu konuyu tüketmediyseniz eğer.

– Yok, daha anlatacak çok şeyim var.

Yeniden güldük ikimiz de, sonra ben oradan ayrıldım. O sarkaçlı saat ona nereden gelmişti? Büyükbabadan miras, kuşkusuz.

Liyudmila'yı düşünüyordum, bugüne dek açıklamadığı, ruhunun en gizli yerine gömülü o dişiliğini düşünüyordum. Şimdi onu bana gösteriyordu. Neye yarardı ki? Ne yapacaktım, ben onu?

Bir hafta sonra, müzenin içinde kurulmuş, tümüyle lambrilerle döşenmiş yeni bir konser salonunda oturuyorduk ikimiz. "İnsan kendini bir kontrbasın içinde oturuyormuş gibi hissediyor," dedi Liyudmila gülerek. Çok neşeli ve çok şıktı, hatta haddinden fazla. İnsanlar ona hayranlıkla bakıyordu.

Dönüşte, yukarıya, onun dairesine çıktım. Liyudmila radyoyu açtı; ilk gelişimde dinlediğimiz müzik odaya yayıldı. Sanki oradan hiç ayrılmamış gibiydim.

– Ee, Şikago'dan ne haber? diye sordu Liyudmila, divanın bir köşesine ilişerek.

Bakışlarım yavaşça radyodan, sarkaçlı saate, oradan da Liyudmila'ya kaydı.

– Sokaklarda gece gündüz insanlar vardır, sanki başka işleri yokmuş gibi. Kimilerinin göz-

lerinde sürekli bir sıkıntı okunur, kimilerinin bakışları ise uykulu ve cansızdır. Sokaklar, giderek daha uzaklara doğru akıp gider, sonunda, iki üç adım eninde yarıklara dönüşür. Ama hepsinin de, güzel ya da görkemli olmasa bile, birer adı vardır. Gerçek sokakların adları ise Bonaparte, Goethe, Byron, Dante, Mozart ya da Cicéron'dur. Ama bu sokaklar üzerine bir bilgin yok, ben ancak o yarıkları biliyorum. Oralarda, serserilerden para almayan berberler bulabilirsiniz: böylelikle, çırakları el becerilerini artırma olanağını bulurlar; bu baldırı çıplakların birisinin ensesinin saç bitiminde bir oyuk açıldığı da olur, ama, onlarda deli cesareti olduğundan, aldırmazlar, her şey gelip geçer, saçlar yeniden biter ve bir hafta sonra yeniden insanca bir görünüme kavuşurlar. Bir sarhoşun, ne olursa olsun, rehin bırakabildiği küçük dükkânlar da vardır. Böyle biri, örneğin, tahta bacağını rehin bırakıp sırasıyla bütün barları tek ayak üzerinde dolaşmış. Serserilerin ve sarhoşların yükümlülüğünü üzerine alan hayır kurumları da var. Bunlardan birinin üzerinde, *Alkolikler İçin Ucuz Sanatoryum* diye yazılı bir tabela var. Madenciler için barınaklar, örneğin *David Copperfield* barınağı. Ve tabii, Selâmet Ordusu örgütü! Onu saymadan geçemeyiz. Tanrı onu korusun! Trampet sesinden onun gelişini anlarız; Kocaman bir odanın içersinde insanlar hep birlikte koro halinde şarkı söylerler:

*Dünya öylesine güzel yaratılmış ki,
Yiyeceğimiz var, içeceğimiz var,
Hep birlikte Veni Creator'u söyleyelim,
Daha da güzel yaşayacağız cennette!*

"Ezgiye göre, buralarda, insanların duş yapma, bir tas çorba içme ve bir şilte de yatma hakları var. 'Dört S'li yerler diye anılır bu konutlar': Selâmet, sabun, sulu yemek ve sığınak. Kimileri de 'üç S'le anılır: Selâmet, sabun, sığınak. Daha karmaşık çeşitleri de var ama bunları şimdi anlatacak değilim. Geç oldu, gitmem gerek."

Liyudmila yerinden kalktı. Düşünceli bir tavırla, sigaramı söndürüşümü izledi. Kapıya doğru yöneldim.

- İsterseniz, gelecek pazar, kırlara gidebiliriz, dedi yolumu keserek. Hava güzel olursa, demek istiyorum.

- İstersem mi? diye yineledim. Elbette isterim. Ya siz?

- Belli olmuyor mu? dedi gülümseyerek.

Bu gülüş, ancak benimle olduğu zamanlar yüzünü aydınlatıyor diye düşündüm ve ondan ayrılırken elini öptüm.

Yaz gelmiş, hanımelleri çiçeğe durmuştu. Suyun kıyısında oturuyorduk. Yüzlerce yelkenli dalgaların üzerinde sallanıyor, açıklara doğru süzülüyor sonra geri geliyordu. Kalyagin'in bürosundaki kavga sahnesi sırasında yüzünde beliren o ifadeyi boş yere arıyordum. Bu öylesine açık ve belirgin bir sahneydi ki her an yeniden

başlayabilirdi. Oysa her karşılaşmamızda, Liyudmila, biraz daha geçmişinden uzaklaşmış görünüyordu. Bakışı, sesi, jestleri, gözle görünür biçimde değişiyordu. Uzun sohbetlerimiz sırasında, artık gülümsemekle yetinmiyor, açıkça gülüyordu; genç, tatlı kaygısız ve berrak bir gülüştü bu. Sürekli ona bakıyordum. Önceden sertliğe eğilimli, katı yüz çizgileri, şimdi adeta değişikliğe uğramıştı.

– Bana öyle geliyor ki, diyordu, kahvesini yudumlayarak ya da çatalın ucunda bana bir parça armut uzatarak, bana öyle geliyor ki, Şikago aslında mevcut değil. Hayır bırakın, açıklayım. Acayip, korkunç, dev gibi bir kent var ve siz onun üzerine aşırı bilgi sahibisiniz, ama ne siz ne de ben onu hiçbir zaman göremeyeceğiz. Ama aynı zamanda, her ikimiz de şimdiden orada yaşıyormuşuz gibi bir duygu var içimde.

– Belki siz onu göremeyeceksiniz, ama benim görme şansım var.

Liyudmila bir şey söylemedi.

– Yakında oraya gidiyorum, çünkü burada yapabileceğim fazla bir şey yok.

Garip bir tavırla bana baktı.

– Beni de birlikte götürmüyor musunuz? diye sordu, çok ciddi bir sesle.

– Orada ne yapacaksınız?

Masamızın üzerinde asılı, kocaman mavi aynaya doğru döndü ve dikkatle yüzünü inceledi.

– Hayır, ata benzer bir yanımla yok, dedi üzüntüyle. Dikkat ettiniz mi bilmem, kadınlar

yaşlandıklarında, balıklara, kuşlara ya da bilgiç köpeklere benzerler. Yirmi yıl içinde ben de bu üçüncü kategoriden olacağım.

– Sorun değil, daha zamanınız var, dedim gülmeyi sürdürerek. Ama, o gülmüyordu.

– Söyleyin bana, Yevgeni Petroviç, diye sordu, suya atılıyormuş gibi, ata benzer bir yüzüm olsaydı, beni de yanınıza alır mıydınız?

Şaka etmiyordu, ben de nasıl yanıtlayacağımı bilemiyordum: Donup kalmıştım.

Akşam, kumlarda oturmuş, denizin sesini dinliyor, ya da uzanmış gökyüzünü seyrediyorduk.

– Hayır, inanamıyorum, dedi Liyudmila, birden, yıldızların böylesine uzak olduklarına: Milyonlarca ışık yılı. Bunun hiçbir anlamı yok! Günün birinde, onların çok daha yakın olduğu keşfedilecek ve bize sonsuz, uçsuz bucaksız gibi görünen her şey, küçülecek ve yakınlaşacak.

– Paris'te, dedim ona, sokaklarda panayır kurulur; içinde bir sirk, canavarlar, akrobatlar, falcılar, bir atış poligonu vardır. Bir defasında, kurnaz bir yıldız bilimcisi, barakalardan birine teleskopuyla yerleşti. Çığırtnan, (geçen yüzyılda olduğu gibi, bu çığırtnalara bugünlerde her yerde rastlayabilirsiniz) elindeki megafonla sesleniyordu: "Haydi gelin, yıldızları seyredin! Elli kuruşa yıldızları göreceksiniz! Sizi gidi köstebek türünden insanlar, Tanrıya bile inandığınız yok! Peki ya güzellik? Güzellik nedir, onu biliyor musunuz? Hiç olmazsa, gelin de yıldızları seyre-

din!"

Liyudmila, neşeyle güldü, dirseğinin üzerinde doğruldu, ben oturmuş, onu seyrederken, beni yavaşça sırtüstü devirdi. Gülmesini sürdürerek, çenemden tuttu ve yüzümü gökyüzüne doğru kaldırdı:

– Hiç olmazsa, yıldızları seyredin!

Kolumu başımın altına katlıyarak, gökyüzüne baktım.

– Ne ilginç insanlar, bu çığırtkanlar! Hepsi de başarısız birer hatip. Şikago’da, örneğin...

– Evet, peki Şikago’da nasıllar?

– Kimi zaman, açıkça söylev çekerler. İçlerinden birini bilirim, eski süpürgelere benzer ağaçların bulunduğu bir yol kavşağında, sabun sandığının üzerine çıkar, gemi makinelerinin en iyi nasıl yapılacağı hakkında size uzun boylu bir ders verir. En yüksek başarıya, kendinizi hiç yormadan nasıl ulaşacağınızı size öğretir. Gerçekten bir bilim! Bir başkası size bedava eğlenceleri sayıp döker.

– Olamaz!

– Örneğin parklarda gezinmek, doğadan yararlanmak, belediye bahçelerinde müzik dinlemek, eski bir gazeteyi baştan aşağı okumak – herkes bunların en zevkli eğlenceler olduğunu bilir! Bir sokak köşesinde, kendi bestelediğiniz bir ezgiyi söylemek, insanlar sizi sonuna dek dinleyecektir, böyle yaratılmışlar. Yenebilir ya da zehirli türden olan mantarları nasıl ayırtedebileceğinizi ya da Avustralya yerlilerinin hangi tarih-

te takvime kavuştuklarını size öğreten bedava kursları izlemek. Müzeleri dolaşmak, ya da bu sizi ilgilendirmiyorsa, limana inmek ve açık havada çalışan dövmecileri seyretmek. Bir merdivenin dibinde durup kadın bacakları da izlenebilir. Ama en büyük eğlence tıp anketi.

– O da ne?

– Bu istatistik alanında kullanılan bir anket. Bundan daha komik bir şey düşünemiyorum. Elinize üzerinde sorular yazılı bir kâğıt tutuştururlar, siz de canınız ne istiyorsa, onu yazarsınız. Haftada kaç yemek yediğınızı. Açık havada kaç kez uyuduğınızı. Kaç kez yıkandığınızı; burada iki seçenek var: Soğuk suyla mı, yoksa sıcak suyla mı, bir çarpı işareti koymanız gerek. Hayır kurumlarına başvuruda bulundunuz mu? Son kez ne zaman çalıştınız? Adamın biri: Kırk iki yıl önce diye yazmıştı. Neden çalışmıyorsunuz? Bana bir şey demiyor da ondan! Kimileri de şöyle yazıyorlar: Çalışmak isterdim, aslında, ama hoşuma giden bir şey yapmak koşuluyla, yoksa yaşamanın ne anlamı var? Peki, ne iş yapmak isterdiniz? Bayrak asmak. Ne tür bayrak? Ulusal bayramlarda çıkarılan bayraklar. Bu benim mesleğim, bayramlara bayılırım! Başka iş yapmam söz konusu değil.

Uzun bir sessizlik oldu. Liyudmila'nın yanında sessizlik hiçbir zaman ağır gelmezdi.

– Biliyor musunuz, Yevgeni Petroviç, dedi biraz sonra, sizinle bambaşka bir insan oluyorum. Beni kimse bu halimle tanıyamaz, şimdi.

Bu, benden hiç korkmamanızdan ileri geliyor. İnsanları korkutmamanın ne büyük bir mutluluk olduğunu bilemezsiniz.

– Peki, insanlar neden korkuyor sizden?

– Bilir miyim? Kocamın, beni hiç komik bulmadığı, fazla karmaşık olduğum, yeterince sıcağ olmadığı için beni terkettiğini size söylemiştim, sanıyorum. Bazı anlar, açıkça korkmakla birlikte, benden biraz çekindiğini itiraf etti... Anlıyor musunuz?

– Evet, öyle sanıyorum.

Elini uzattı, benimkinin üzerine koydu; ikimiz de, kumların üzerine uzanmış, gökyüzünün derinliklerine dalıp gitmiştik.

– İçimde, sanki gece gündüz çalışan, beni denetleyen küçük bir mekanizmanın var olduğunu söyledi, bana. Oysa, onun canı zaman zaman bülbul sesi dinlemek, ya da bir budalalık yapmak istermiş... Beni çok düşündürdü bu sözler.

Elini çekti, yan döndü, başı, dirseğine yaslıydı. Bana bakıyor, esmer eliyle, ince parmaklarının altında kar görünümünü alan ince kumları okşuyordu.

– Sizi dinlemeyi ve size kendimden söz etmeyi istiyorum, dedi bir aradan sonra, sizinle geçen her dakika benim için değerli. Size rastlamazdan önce, kendimi, sınırlarımı iyi tanıdığımı sanıyordum. Çünkü herkesin sınırları var, öyle değil mi?

– Evet.

– Birden kendimi hiç de tanımadığımın far-

kına vardım. Ama, kendimi yitik, şaşkın, kararsız hissedecek yerde, mutluyum. Size bunu söylemek istiyordum.

Yeniden, hiç konuşmadan uzun bir süre geçti. İkimiz de kendi düşüncelerimize dalmıştık. Sessizce yaklaştı ve başını dirseğine dayadı. Öylece, hareketsiz kaldı.

– Başım ağır gelmiyor mu?

– Hayır, diye yanıtladım, kıpırdamayın.

Arabaya döndük. Geniş ve ay ışığının aydınlattığı anayol, bizi kente doğru götürüyordu. Liyudmila hızlı sürmeyi seviyordu; direksiyon başında sakin ve kendinden emindi. Benim evin önüne geldiğimizde, bana elini uzattı. Bakıştık.

– Ne kadar güzel olabiliyorsunuz, dedim ona ve ne kadar canayakın. Tabii, istediğiniz zaman.

– Hep öyle olmak istiyorum... artık, diye yanıtladı.

Araba uzaklaştı, ben de eve girdim.

Yaz sona eriyordu. Parklarda ve meydanlarda çiçek açan her şey çoktan solmuş, güneşin sıcağı altında kavrulmuştu. Hava benzin ve toz kokularıyla doluydu. Her kentin kendine özgü kokuları vardır. Paris, benzin, katran ve makyaj kokar, gençliğimdeki Berlin, benzin, sığır ve köpek kokardı. New York'a gelince, o da benzin, toz ve çorba kokar, özellikle o kızgın yaz günlerinde ve gecelerinde. Ancak bir fırtına, ya Labrador ya da Karaiblerden esen bir kasırganın üstesinden gelebildiği o bitip tükenmek bilmeyen

günler ve geceler. O zaman hava birden değişir ve Okyanus yönünden serin bir rüzgâr esmeye başlar; Lev Lvoviç Kalyagin bunu gazetelerden öğrenirdi.

Artık birbirimizi hemen her gün görüyorduk. Öğle yemeğine Liyudmila Lvovna'nın daireesine çıkıyordum. Radyodan, Bach ya da Mozart'ı, aynı zamanda vantilatörün uğultusunu dinliyor, bir yandan da konuşuyorduk. Arasına çıkıp bir tur atıyorduk. Central Park'da yeğlediğimiz yerler vardı. Parkı verevlemesine yürüdüğümüzde, karşımıza bir açık hava lokantası çıkıyordu. Burada müzik çalınıyor, çiftler dans ediyordu. Kimi zaman, orada geç saatlere kadar kalıyorduk, sonra ona evine kadar eşlik ediyordum, ama o saatte Park'tan geçmiyorduk, artık kimsenin bizi tanımadığı, bizim de kimseyi tanımadığımız sokaklardan geçiyorduk.

Son derece boğucu ve nemli, bitmek bilmeyen bir eylül akşamı, Liyudmila bana kentin ucuna kadar, denize doğru inmemizi, oradan vapura binip adayı dolaşmamızı önerdi. Bu ancak kırk dakika sürüyordu. Geceyi ve serinliği beklerken, adayı iki üç kez dolanabilirdik. Çabucak kentin ucuna vardık. Güneş batıyor, kentin ışıkları yanmaya başlıyordu. Yola çıkmaya hazır üç vapurdan birine binerken, nereye ve ne kadar bir süre için gittiklerini bilmeyen insanlar kadar kaygısızdık: Bu insanın nerdeyse hiçbir zaman kendine hak tanımadığı, ender bir duyguydu. Hasır koltuklara oturmuş, geminin kalkış düdü-

günü dinlerken ve kara dumanlar saçarak rıhtımdan yavaşça ayrılışını izlerken,

– Belki de, nereye gittiğimizi birisine sormam gerekir, dedim.

– Ne önemi var? Artık çok geç.

Geminin baş tarafında oturduğumuzdan, giderek uzaklaşan kenti göremiyorduk. Önümüzde deniz ve sıcak, turuncu-gri renkli, esintisiz bir gece uzanıyordu. Sağda güneş, fabrikaların kapkara kitlesi arkasında batıyordu; köprüler, bacalar, konutlar kızgın ve puslu havada yüzüyor gibiydi. Güneş batar batmaz, ufuk çizgisinde sıralandılar, tıpkı tehdit dolu bakışlarla bizi gözetleyen, ama karanlık gökyüzünde giderek eriyen kara bir ordu gibi. Gece çabuk bastırdı. Martılar artık görünmüyordu. Sonra yeniden, su yüzüne çıktılar, üstümüzde dolanmaya başladılar. Dalgaların çalkantısını ve ayaklarımızın altında makinelerin gürültüsünü duyuyorduk. Koltuklarımız birbirine yakın, yanyana oturuyorduk. Liyudmila benim biraz önümde, sırtını hasıra dayamıştı. Bir şey düşlüyordu. Öylesine alışık olduğum, kendime öylesine garip bir biçimde yakın bulduğum yüz ve boyun çizgilerine bakıyordum.

Birden:

– Biliyor musunuz, dedi, biz tümüyle yanıldık!

– Peki, aslında nereye gitmek istiyorduk?

– Bilmiyorum. Yalnız bambaşka bir yere gidiyoruz, onu biliyorum. Dönüyoruz. Acaba geri

gidebilecek miyiz? Belli bir yere geldiğimizde, belki de bize inmemizi söyleyecekler.

Kontrolör geldi. İki bilet aldık. Bize, vapurun ada turu yaptığını, iki yerde durduğunu ve geceyarısı döneceğini söyledi.

– Ay, ne kadar iyi, dedi Liyudmila. Ne kadar iyi!

– Şikago’da, dedim, rıhtımın giderek uzaklaştığını ve havanın giderek karardığını gözleyerek, hırsızlık, dilencilik, fuhuş yapmayan, ama gece gündüz iskambil oynayan çocuklar vardır.

Liyudmila döndü, bana baktı.

– Boş bir arazide, bir çöp yığınının çevresinde toplanırlar, ayaksız bir divan ya da zenginlerin attığı eşyaların arasında buldukları eski bir şilteyi oraya yerleştirirler ve dört beş gün durmadan iskambil oynarlar. Yüzleri sıska, dudakları sımsıkı kapalıdır. Kimi zaman, kendileri de çocuk dünyaya getirirler. Ama, bu çok enderdir. Yaşlılar, buna karşın, hep *oturlar*. Kapı önlerinde, ağaç altlarında, anıtların yanında, ve tabii bu işe ayrılmış her türlü yerlerde. Sadece otururlar. Bu, onlara çok az paraya malolur. Kimi zaman da bedavaya gelir. Yaşlılar hep oturur. Onları birâz oyalamaya gelenler olur, hepsi bu kadar. Günler, aylar, yıllar geçer. Tek zevkleri nerede oturacaklarını kestirmektir. Her biri özgürdür. Yer seçmekte ya da uyumakta serbesttirler. Düşkünler yurdunda, altlı üstlü kafesli ranzalar vardır, sanırım hepsi birbirinin aynı, ama yaşlılar buna karşın kendi beğendiklerini seçer-

ler. Kafes içerden bir engelle kapanır. Anlıyor-
sunuz ya, içerden, dışardan değil! Sonra yemek-
lerini de seçme hakkına sahiptirler: Bakla, yeşil
bezelye, fasulya ya da mısır. Onlara hiçbir baskı
yapılmaz. Herbirinin kendi karavanası vardır.
Bu, devletin verdiği bir tayın değildir. Kendileri-
nin seçme hakkına sahip oldukları ve içerden ka-
panan engelin koruması altında tek başlarına
yedikleri bir yemektir bu. Kişisel bir yatak ve
kendine ait bir karavana.

– O da onların arasında mıydı? diye sordu
Liyudmila, gözlerini kıсарak.

– Kim?

– Ata benzeyen arkadaşınız.

– Ha-hayır. Hiçbir zaman orada bulunma-
dı. Ama bu onu ilgilendiriyor. O, şikago’nun es-
ki sakinlerinden. Garip şeyler ona her zaman e-
kici gelmiştir, eh şimdiden sonra da değişmez
artık.

– Değişmeyen insanlar var mı sizce?

– Bu tür şeylerin, ruhunun gizemli bir kirişi-
ni harekete geçirdiğini söylüyor.

– Anlıyorum.

– Oldukça özgün bir biçimde açıklıyor bu-
nu. ‘Ruhun kirişi’ni tırnak içine almak gerek.

– Bunu da anlıyorum.

Vapur ilerlemeye devam ediyor, mavi-siyah
gece, ateşler saçarak çevremizi kaplıyor, ağızda
tuz ve duman karışımı bir tat bırakıyordu.

– Onun mektuplarını görmek isterdim...

Gözlerimi Liyudmila’dan ayırdım ve parıl-

dayan ve titreşen suları seyretmeye koyuldum.

Gideceğimiz yerlerin adlarını unutmuştuk bile. Bizim için bir anlamı yoktu zaten.

Kıyılar karanlıkta yitip gittikten sonra, Liyudmila Lvovna bana döndü:

– Bana artık kendinizden, kendi yaşamınızdan söz edin dedi. Şikago’dan söz etmeye değmez artık, çünkü nasıl olsa, beni oraya götürmeyeceksiniz. Söyleyin bana, her zaman böyle yalnız mıydınız?

– Hayır, dedim, her zaman değil. On yıldan beri böyle.

– Peki daha önce?

Bu anın geleceğini, haftalardan beri biliyordum. Güçlkle mırıldandım:

– Daha önce, evliydim. On beş yıl süreyle. Mutluydum,

Liyudmila Lvovna koltuğunda doğruldu. Gerilim içindeydi. Karanlığa karşın, yüzündeki huzursuzluk sezilebiliyordu. Yüz çizgileri sanki birden daha belirginleşmişti. Gözleri büyüdü.

– Bense, Yevgeni Petroviç, sizin daha önce hiçbir kadın tanımadığınızı hayal etmiştim!

Hiçbir şey söylemedim. Bilmediğimiz yerlerde geçen bu yolculuğun, belki de birlikte yapacağımız son yolculuk olduğunu düşünüyordum.

– Niye susuyorsunuz, bir şey söyleyin, diye söze başladı yeniden. Evliydiniz, mutluydunuz, demek. Peki, başka söyleyecek hiçbir şeyiniz yok mu, mutlu adam?

Mutlu sözcüğü, hiçbir anlamı yokmuş gibi

çınıladı kulağımda. Tıpkı, buruşturulmuş, toz haline getirilmiş, rüzgâra savrulmuş bir sonbahar yaprağı gibi. Hiçbir yanıt veremezdim: Geçmişe ilişkin düşüncelerim, kendi hakkımdaki bunaltıcı yargılarım bütün ağırlıklarıyla üzerime abandı ve onlarla birlikte, unutmak, yazgıma boyun eğmek, iç dünyamı değiştirmek, güçlü olabilmekteki yeteneksizliğim; sanki milyonlarca yıldan beri içimde giderek büyüyen çatlak buydu.

– Siz gerçekten mutlu bir adamsınız, dedi Liyudmila onda tanımadığım bir sesle ya da bu ses, onun, bir an için terkettiği geçmişteki sesiydi. Siz benim karşılaştığım ilk mutlu adamsınız. Mutsuzluğu tanıdınız elbet, kim tanımadı ki? Ama onu kabul ettiniz, unuttunuz ve o günden beri de, aklınıza eseni yapıyorsunuz, dünyayı dolaşıyorsunuz, bir kuş gibi özgür, kimseyi sevmiyorsunuz, sevmeyi, acı çekmeyi reddediyorsunuz; itiraf ederim, sizi başka türlü sanıyordum, yalnız, her zaman bir şey arayıp da onu bulamayan, başlarını nereye koyacaklarını ve kime güveneceklerini bilmeyen insanlardan biri... Beni aldattınız! dedi ve sesinde bir alaycılık sezdim.

Ciddi konuştuğundan emin değildim. Belli belirsiz bir sesle yanıtladım:

– Bana bir bomba verseler...

Güldü:

– Bomba mı? Size mi? Kibar bir gülüşle onu geri verirdiniz! Böyle bir şey tüylerinizi ürpertirdi! O bombayı bana vermeleri gerekirdi, ben onu kime atacağımı bilirdim.

– Kime?

– Size, tabii.

Karanlık bizi her yandan sarmıştı. Denizin ortalarındaydık. Gecenin içinde gizemli bir yoldu Okyanus. Alt güvertede bir orkestra çalıyor ve görünmeyen bir Zenci kadın, artık pek genç olmayan alçak bir sesle bir blues söylüyordu. Bu uzaklıktan, bizim ülkedeki Çingenelerin ezgilerini anımsatıyordu.

Liyudmila bana doğru döndü, kolları, koltuğun kenarlarına dayalı, yüzü bana çok yakın.

– Evlenin benimle, Yevgeni Petroviç, dedi, sanki artık kendini tutamıyormuş gibi, kendinden geçmiş gibi, sonsuza dek evli kalalım. Sizinle ne kadar iyi olduğumu görmüyor musunuz? Nedenini de biliyor musunuz? Çünkü değişiyorum, gerçek oluyorum, daha hiç bu denli gerçek olmamıştım, üstelik de komik, özellikle şimdi, şu anda. ‘Hayır’ demeyin. Bunun ne demek olduğunu anlıyorum. Böylesine savunmasız ve üstelik de komik! Değişiyorum, çünkü tüm yaşamım da sizin gibi bir adama hiç rastlamadım. Nasıl biri olduğunuzu bilmek ister misiniz? Kim-seden korkunuz yok, hatta benden bile. Ve çok mutlusunuz. Evet, evet, bırakın, sözümü bitireyim, mutlu diyorum ve özgür ve dürüst. Sizden üçüncü şahıs olarak söz etsem, sanki burada yokmuşunuz gibi, bu sizi sıkılmaz değil mi, o dürüst, güçlü ve...

Konuşma dayanılmaz hale gelmişti.

– Liyudmila Lvovna, dedim, susun. Sizin bu

derece yanılmış olabileceğinize aklım ermiyor. Ben zayıf, geréksiz, bir tür duraganlığa mahkûm bir insanım. İnsanın temel niteliğinden yoksunum ben: Ölmesini bilmek ve sonra yeniden için için dirilmek. Ne yaşamı, ne de insanları seviyorum, onlardan korkuyorum, herkes gibi, hatta daha fazla. Özgür değilim, hiçbir şey bana zevk vermiyor; dürüst de değilim, bunca zaman size kendimden söz etmedim ve şu anda bu öylesine zor ki!

– Bana yalnız bir tek şey söyleyin, dedi, sözlerini hızlandırarak ve benim bitirmemi beklemeden. Sizi sevmeye devam edebilir miyim?

O anda, yüzümü gördü ve elime sarıldı.

– Hiçbir şey söylemeyin. Anladım. Beni bağışlayın, size acı veriyorum.

Elini aldım ve öptüm. Sorusunu geri aldığı için ona öylesine şükran borcu duyuyordum ki. Ne yanıt verebilirdim?

Birkaç dakika sonra, sakinleşti. Bara indim ve ona bir buzlu kahve getirdim. Kamışla oynayarak, kahvesini içti. Vapur, ışıkların arasında bir iskeleye yanaştı, sonra yeniden karanlığa gömüldük. Kimi anlarda Okyanus'tan yayılan koku öylesine tuzluydu ki, insan kendini Portekiz yolunda sanabilirdi.

Geceyarısı döndük.

– Yine de, dedi Liyudmila, gemi merdivenlerinden inerken bana tutunarak, ne kadar güzeldi her şey! Ne kadar güzeldi! Üstelik nereye gittiğimizi bile bilmiyoruz. Bir an, sizin dışınız-

da, tüm dünya benimmiş duygusuna kapıldım.

Ama yüz ifadesi değişmişti, hareketleri ve sesi de öyle. Yüzünün köşeli ve sert çizgileri onu oluşturan katı maddesiyle belirginleşmişti yeniden. Rahatsız bir hali vardı. O gece, bir daha gülümsediğini görmedim.

Bir hafta sonra, şikago'daydım.

/

ÜÇ

Yabancı bir gar. Kentin tam merkezine indiğim izlenimi. Oysa, merkez çok uzakta, bense, inanılmayacak gibi görünse de, kentin çevresinde bir yerdeyim. İnsan yeni bir kente geldiğinde, bulunduğu yerin kentin merkezi olduğunu sanıyor. Sağda, solda afişler: Mavi, pembe, yeşil bir dünya. Gerçeğin bir öykünmesi, gerçek olmayacak kadar belirgin. Bir öykünme, başarılı olduğu oranda, inandırıcı olma niteliğini yitiriyor, insan doğduğu yeri, öleceği yeri ve öylesine çok bitmemiş, söylenmemiş, anlaşılmamış şeylerin olduğu yeri artık tanıyamaz oluyor. Yansıma gerçekdışı olduğu oranda etkiler bizi.

Garın içindeki sonsuzluk. Camlardan içeri giren şiddetli gün ışığı. Kalabalık. Dondurma yiyen bir çocuk. Köpek ise dondurma yiyemeyecek. Bavul yığınları. Yazık köpeğe, ama yapılacak bir şey yok. Bir dizi taksi. Adresi arıyorum. Sokağın uygun bir adı var, Cicéron ya da Byron olmasa bile. Byron konusunda, Yunanistan'a gidişini açıklayan üç ayrı kuram var, üçü de doğru değil kanımca. İnsanın, belli bir yerde, belli bir zamanda bulunmasının ancak bir tek nedeni vardır, otuz altı neden olamaz. (Bense Byron değilim, gizemli, seçkin biri de değilim; ancak beşinci, on birinci ya da üç yüz seksen altıncı sıradan bir kişi.)

Adresi şoföre veriyorum. Onun konuştuğu-

nu duymak isterdim, böyle bir ensesi olan bir adamın, düşüncelerini nasıl dile getirdiğini, hangi sözcükleri kullandığını, onları nereden bulduğunu bilmek isterdim. Hızla ilerliyoruz, kent merkezi, benimle birlikte yer değiştiriyor: Kimi zaman insanların, bir gazete satıcısının çevresinde toplandığı bir sokak köşesi, kimi zaman da, taksinin, önünde durduğu kırmızı ışık. Salt yeşil ışıklarla aydınlatılmış, ufuk çizgisine değin züm-rütlerle serpiştirilmiş bir yaşam düşünüyorum. Ufukta bir kavşak noktası olacak, orada demir-yolu makasçısının karısı elinde yeşil bayrakla görünecek. Ve böylece, sonsuzluğa erişmiş olacağız. Kötü bir nezleye ya da habis, ama gerçekten habis bir tümöre yakalanmadığımız takdirde, tabii!

Gürültülü, patırtılı bir kent. Kısaca, birçok başka kentler gibi. Yaşamım süresince, büyükle-rini de küçüklerini de gördüm, onları sevdim ve onları anladım. Her ikimiz de, onları sevdik. Ta ki, onlar, birbiri ardından gümbürdeyerek yıkıla-na dek. İşte o zaman, onlardan korkmaya başladık.

İşte geldim. İlk izlenimim: Şoförün kocaman pençesine kaydırmazdan önce, elimde tuttuğum kâğıt paralar, sonra bana geri verdiği bo-zukluklar. İki bavulumla taksiden iniyorum. Bir kadın bana kapıyı açıyor. Onu tanıyorum. Uzun bir süre önce ölen bir kuzenimin dul karısı. Yeniden evlenmiş. Altı yetişkin çocuğu var: İkisi ilk evliliğinden, ikisi şimdiki kocasının ilk evlili-

ğinden olma, iki de ortak çocukları. Beni birtakım dar odalardan geçiriyor: Birinde bir papağan, ötekinde bir akvaryum, üçüncüsünde de bir kedi var. Bana bir omlet ve biraz soğuk et ikram ediyor, sonra beni üst kattaki komşuların dairesindeki odama götürüyor.

– Başka kiracılar da var diyor bana, ama hepsi sessiz. İyi ve kültürlü insanlar.

– Ben de sessizim, diyorum ona ve bana inandığını duyumsuyorum.

Gülümsüyor. Merdivende ya da sokakta ona rastlarsam, tanıyabilmek amacıyla, yüzünü aklında tutmaya çalışıyorum. Boşuna bir çaba.

Oda, düşündüğümünden daha iyi; aydınlık, iyi ısıtılmış, temiz. Koridordan kahve kokusu geliyor, bir gramofon sesi duyuluyor. Yaşanabilir bir yer. Sonrasını düşünürüz. Belki daha da uzaklara giderim. Akşamları, çaydanlık ötecek, kitap okuyacağım, mektuplar yazacağım, sinemaya gideceğim, komşularla dostluk kuracağım. Soldaki, düzeni, iyi düzenlenmiş bir yaşamı seviyor ve $A + B'nin = C'ye$ eşit olduğuna inanıyor, herhalde. Klasik anlamda bir adam! Sağdaki ise kendi karabasanlarından, kaprislerinden ve anarşiden hoşlanan bir kişi, kanımca, (böylelerine ne deniyor acaba?). Bu ikisi arasında tereddüt edeceğim, kendi düzenimden ve karabasanlarımdan zevk alacağım. Rıhtımda gezineceğim ve buranın Akdeniz'i sayılan o görkemli göl, gözlerimin önünde uzanacak. Bir kez daha, direnme gücü ve bu açmazdan çıkma istemi gös-

terebildiğim için kendi kendimi kutlayacağım.

Onun ölümünden bu yana geçen on yılda, hiçbir şeyi unutmadım, hiçbir şeyi silmedim. Alia'nın aydınlık, hüznü dolu bakışlarının beni izlemesi, Liyudmila Lvovna'nın dedesinden kalma sarkaçlı saati yerlere atması hepsi boşuna, Homeros'un cennette kiminle sohbet ettiği umurumda mı? Uzun bir zaman önce, Fribourg ile Zurich arasında işleyen bir gece treninde, bir konuşmaya tanık olmuştum: Yaşlı bir albay, Schavhausen'li bir mühendise, bir türlü iyileşmeyen yaralarından yakınıyordu. Dünyanın bu çılgınlık döneminin üzerinden on yıl geçtiği halde, (bu uzun sürmez, inanın bana!) yaraları ona hâlâ acı veriyordu.

Ben yan tarafta oturuyordum. O dönemde her şey beni ilgilendiriyordu. "Evet, delikanlı" dedi albay ve elini başımın üzerine koydu; bir an için şoke oldum; on beş yaşımın üstünlük duygusuyla, kendimi aşağılanmış hissetmem gerekir mi acaba diye düşünmüştüm. "Bu cenabetler kapanmıyor bir türlü, beni kemiriyorlar! Bu iş kangrene dönüşecek önünde, sonunda,"

Yıllardır her şeye karşı kayıtsızım. İnsanlar hoşlanmaz böyle bir şeyden, sizinle ilgilenmekten, sizi farketmekten vazgeçerler sonunda. Aynalar sizi artık yansıtmaz olur, yankı sizi yanıtlamaz olur. İyileşmek isterdim, gerçekten! Ama bu kara acının üstesinden gelemedim, dirilemedim.

Onun ölümünden bu yana milyonlarca yıl

geçti ve ben hâlâ nereye gittiğimi bilmiyorum, dört dönüyorum, oralara nerden, nasıl geldiğimi bilmediğim yerlerde yaşıyorum. Ben kendim, artık hiçbir şeyi yansıtmayan bir aynayım.

O benim için, yıldızlar alemindeki tüm iyiliklerin simgesiydi, gerisi Neptun ve Pluton'dan ibaretti. Onun yanında, ister resimli ister resimsiz hiçbir kitap karıştırmak geçmezdi içimden. Müzik ve yıldızlı gökyüzü onun aracılığıyla ulaşırdı bana. Onun yanında tüm dünya bana sevimli görünürdü. Gerisi Neptün ve Pluton'du.

Odanın penceresinden gördüklerim: Beni bu pencerede, bu kentte alakoyan nesnelerin bir listesi... Gökdelenden başlayarak, ipin üzerinde kuruyan mavi pantolona kadar uzanıyor bu liste. Odamda... yeni bir liste. Ben bu nesnelerle çevrili, bu nesnelerin ortasında yaşıyacağım. Bu yarım yaşamımı, gerçek, özgür, güzel, doğru, ölümsüz, herkesinki gibi bir yaşamla değiştirebilsem! Sağlığım ve gücüm büsbütün tükenmeden, dünyaya yeniden gelebilsem, bana tutku veren bir meslek seçebilsem, evlenebilsem, çocuklarım olsa! Karım tatlı ve alçakgönüllü biri olmalı. Geceleri, beni rahatsız etmemek için lambanın ışığını örtecek; tutumlu davranacak, kedi yavrularıyla ilgilenecek. Ya da, tam tersine, çabuk ve kesin karar verecek, akıllıca sözler edecek, kendisine pahalı parfümler alacak, kaşını kaldırıp, gözlerini kısıma gibi bir alışkanlığı olacak.

Yaşlı albay, tahta bölmenin altındaki kuşeti-

ne uzanmış derin derin içini çekiyor, bense, kutuplardaki buz kıran gemilerinin hızını hesaplıyordum. Kısa süren yeniyetmelik çağımın son tutkusuydu bu. Dişlerini gıcırdadıp: Ah, lânet olası diz! diye söylendiğini duyuyordum.

Hiçbir şey, yıkımına katlanmama, mutsuzluğumu kabullenmeme, felâkete uyum sağlama-yardımcı olamıyor. Ancak, kişisel felâketler ilgilendiriyor beni, şu son yıllarda, dünyada başka felâketler oldu mu, onu bile bilmiyorum. Eskiden böyle değildim. Bir bodrum katında, bir kentte, birlikte gömüldüğümüz bir dünyada, onu kendi vücudumla korumaya çalışmıştım. "Ben, kralım, ben köleyim, ben bir solucanım, ben Tanrıyım!" İkimiz birlikte titremiştik; tüm bodrum katı ve tüm konut, üzerimize yıkılmazdan önce bizimle birlikte titremişti. En korkunç gecelerimizden biriydi bu, aynı zamanda en mutlu gecelerimizden biri.

Onun mırıldanışları. Onun iniltileri. Onun çığlığı. Sonra bir çığlık daha. Ve işte o anda, üzerimizdeki yapı sarsıldı, altıncı kattan mahzene dek. Gürültüden sağır oldum. Altıncı ve beşinci katlar havaya uçtu. Dördüncü ve üçüncü katlar yıkıldı, geriye kalan iki kat öylesine şiddetle sarsıldı ki, başlarımızın üzerindeki mahzenin tavanı parçalanırken, bizi bir kum ve alçı katmanıyla örttü. Onun gözleri kapalıydı ve son bir kez, altımda zevkle inlediğini duydum.

Sonra mahzenin tavanı çöktü. Ama duvarlar ayakta. Çevremizdeki gökgürültüsü de-

vam ediyordu. Kumlar, pis kokulu tozlar ağzıma doluyordu. Şimdi, dirseğimin ağır bir alçı parçası altında kırılmış olduğunu hissediyordum. O ise, altımda artık hareket etmiyordu. Kendini kaybetmişti. Kan, yuvarlak kulağından yavaş yavaş akmaya başlıyordu.

Birbirine benzer iki sedye getirdiler. Aşkı. Hayatım. Yüzünü göstermediler bana.

Doktorlar: "Yapılacak hiçbir şey yok," diyorlardı. Kuyumcu da öyle dememiş miydi? Bu uğursuzluk tâ başından beri oradaymış, ondan kurtuluş yoktu. Bana bu tümceden daha bildik gelen hiçbir şey olamaz. "Yapılacak hiçbir şey yok!" Doktorlar bunu bana söylediler, albaya değil. Karım, kardan daha beyaz, uzanmış yatıyordu. Salt gözleri yaşıyordu. Birkaç gün daha yaşamlarını sürdürdüler. Sonra onları kapattım.

Önce kime yazmalıyım: Alia'ya mı yoksa Liyudmila Lvovna'ya mı? Alia nasıl yerleştiğimi bilmek isterdi. Bu zor değildi. Liyudmila Lvovna ise ona Droujine'den söz etmemi isterdi. Bu, büsbütün ayrı bir şey! Droujine'in gerçekte var olmadığını, onu benim uydurmuş olduğumu ve nereye gittiğimi bilmeden yola koyulduğumu tahmin etmiş olmalıydı. Hiçbir yere, kimsenin yanına gitmiyordum. Kimi zaman insan, yapayalnız olacağı bir yere gittiğini sanır, bir de bakar, bir yığın tanıdığa rastlar. Benim durumum bunun tersiydi. Her şey, birinin bana şu sözleri söylediği gün başladı: Bir çaba gösterin, Yevgeni Petroviç, böyle yaşanmaz, bunu yapmak zo-

rundasınız... Belki bu avukat N.,'nin o isyancı ruhun sözleriydi! Acaba ne oldu?

Eşyalarımı toplamış, yıkanmış ve çıkmıştım. Birisi omuzuma vurmuştu, çıkış kapısında. Çoktandır kimse omuzuma vurmamıştı. Son vuran Kalyagin olmuştu. Bana: "Bunu sizden beklemezdim," demişti. "Beni trajik bir durumda bırakıyorsunuz. Benim yaşımda biri artık sekreter değiştirmeyi göze alamaz." Ve, elimi bile sıkmadan odasına çekilmişti. Ben de çıkışa doğru yönelmiştim, acele etmemeye çaba göstererek. Evde kimse yoktu, tüm dünyada kimse olmadığı gibi. Boş merdivenden inmiş, otobüs durağına varmak için تنها bir sokağa dalmıştım...

Çöl beni izliyor: bugün hâlâ odam boş, sokak boş, kent de boş.

Oysa, kalabalıklar gelip gidiyor, ışıklar parlıyor, ağaçların tepeleri uğulduyor, eğilip bükülüyor; uzakta, gemiler sızıldanıyor, homurdanıyor, birden arabalar ortaya çıkıyor, sonra yine birden yerin altına giriyorlar, gökyüzü gri ve karanlık, başımın üstünde. Berbere gitmek için bir alanda beklerken, bir bankın üzerinde bulduğum eski ve küçük kitapçıkla tüm bunların hiçbir ilgisi yok. İçinde resimler bir de kent planı vardı. Kitap açık duruyordu, beni beklüyormuş gibi. O anda şunu düşündüm: Tamam, güzel küçük kitapçık. Bunun nereye varacağını görmek için yaşayacağım. Ölüler bile, kimi zaman dirildiklerine göre, yaşayan ben, niye dirilmeyeyim? Ama bunun için bir şey yapmak gerekli, kararlar vermek, ye-

rinden kımıldamak, uyum sağlamak, yeni kentler, yeni kişiler, yeni öyküler, daha doğrusu, kendine yeniden bir özel yaşam yaratmak gerek; birşeyleri paylaşmak, başkalarına ayak uydurmak, ne pahasına olursa olsun, başkalarına benzemeye çalışmak, kısaca, her şey yolundaymış gibi davranmak gerek. Ve bunu bir an önce yapmalıyım. Aksi halde, fosil olup çıkacağım.

Alia'ya mutlaka yazacağım. O omuzumda uyuyabilir, ya da kollarımda. Liyudmila Lvovna'ya gelince, onun omuzunda uyuyacak olan benim, bunu söylemeye gerek yok. Ona da yazacağım. Ya da iyisi mi, kimseye yazmayacağım. Akşamlarımı, Şikago sokaklarında Droujine'i aramakla geçireceğim. Elbet bir yerlerde yaşıyordur. Onun varolduğu düşüncesine kendimi öylesine alıştırmışım ki, belki de günün birinde gerçekten karşıma çıkar. Onu hayalimde iyice canlandırıyorum: Kızıl tenli, ciddi, hatta biraz da üzgün, alnında beyaz bir leke ve gür saçlı. Birbirimize söyleyecek öyle çok şeyimiz var ki. Onu bulamazsam, daha da uzaklara giderim. İnsanın yaşadığı yerin fazla bir önemi yok. Ayrıca, yeni izlenimler moralimi yükseltiyor, en önemli olan da o değil mi? Kardeşlerim, hele hele insanın içinde, zamanla, bir çeşit Neptün'e¹ ya da Pluton'a² dönüşme korkusu varsa.

SON

1-2: Dünyaya en uzak gezegenlerden ikisi.

KARA ACI

Nina Berberova

Nina Berberova, bu romanıyla bir kez daha özel dünyasının derinliklerine demir atıyor: Sürgün dünyasını ve bu dünyanın karanlık anlamsızlığını sorguya çekiyor. *Nina Berberova*'nın öbür kahramanları gibi *Kara Acı*'nın kahramanı Yevgeni Petroviç de bir sürgündür. Ülkelerinden, sevgi bağlarından, ana dillerinden yoksun kalmış, uzun süre bir kentten ötekine, bir ülkeden bir başkasına sürüklenmiş humanist Slavların acılarını tek başına simgelemekte, onlarla bütünleşmektedir. 'Kara Uğursutluk', 'Kara Felâket', bir elmas hastalığıdır ve sürgünün yaşamında işleyen ve bir türlü kapanmayan yarayı simgelemektedir: Bu simge, bazan bir sanrıya dönüşen uzak ülkeyle, bazan yerini hiçbir kadının dolduramadığı bir yazgısal kadınla örtüşür. Artık gelecek ve umut diye bir şey yoktur ve asıl korkuncu, geçmişin de insanın parmakları arasından kum gibi akıp gitmesidir. Şimdi 91 yaşında olan *Nina Berberova*'nın sekseninden sonra yazarlık ününe erişmesi gerçek bir *Kara Acı* değilse nedir? *Berberova*'ya göre *Kara Acı* kendisinin en önemli yapıtıdır. Eleştiricilere göre de başdöndürücü bir başyapıt. Yazarın daha önce *Eşlik Eden*, *Astaçev Paris'te*, *Uşak ile Yosma* adlı yapıtlarını yayınlayan Can Yayınları, yazma eylemini insan sevgisine dönüştüren yazarı ülkemizde tanıtmaktan büyük bir kıvanç duyuyor.